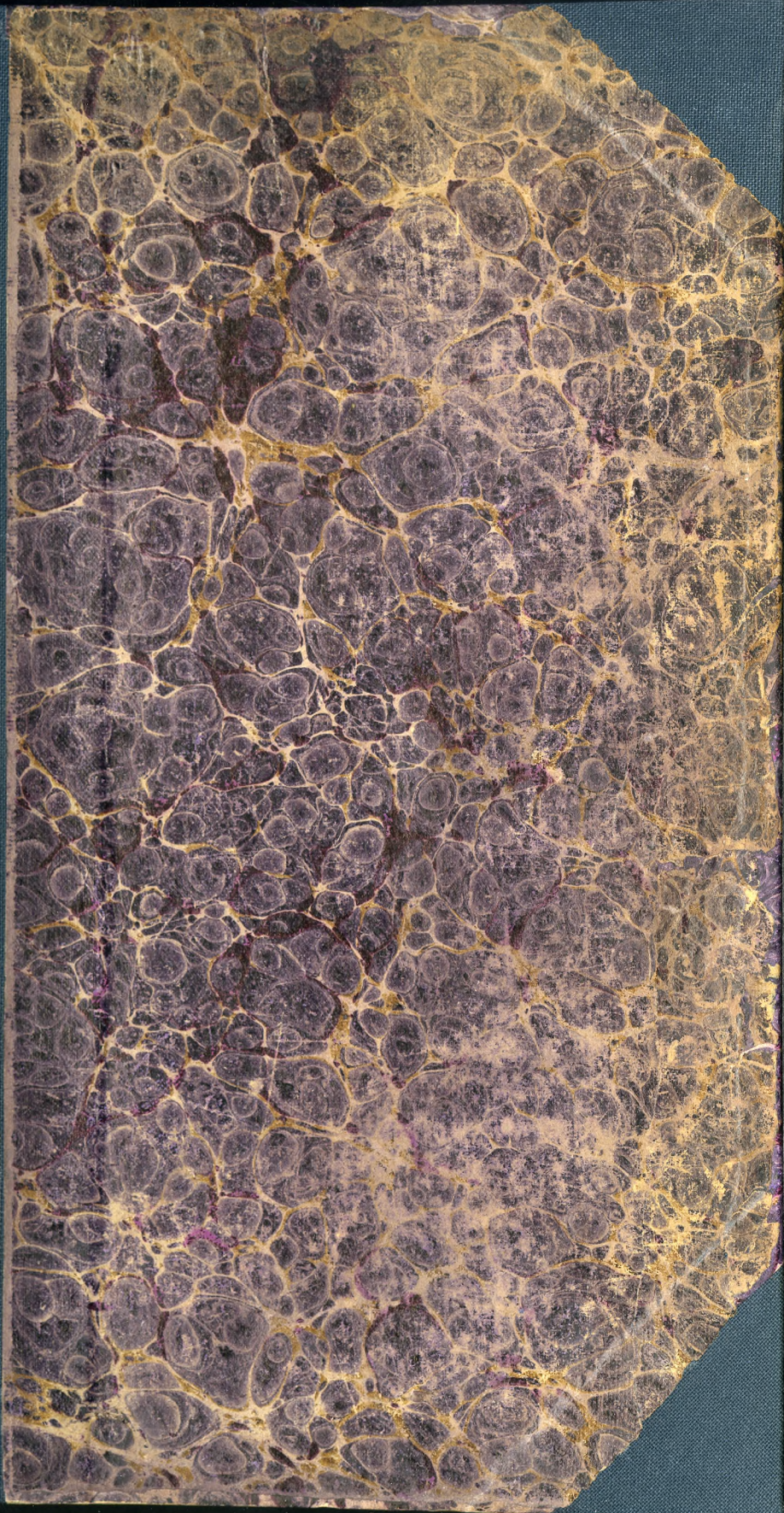

Politikai
röpiratok

197

1976

1994

1999 -07- 07

- 1) 001 0006 305504
- 2) 001 0006 305511
- 3) 001 0006 305528
- 4) 001 0006 305535
- 5) 001 0006 305542
- 6) 001 0006 305559
- 7) 001 0006 305566
- 8) 001 0006 305573
- 9) 001 0006 305580
- 10) 001 0006 305597
- 11) 001 0006 305603
- 12) 001 0006 305610
- 13) 001 0006 305627
- 14) 001 0006 305634
- 15) 001 0006 305641
- 16) 001 0006 305658
- 17) 001 0006 305665
- 18) 001 0006 305672

1. Et magdi igazságh emlíkirata. 1866.
2. Pénzügyi előterjesztés. B. Becke. 1867.
3. Zur Lage der siebenbürger Sachsen. 2-te Auflage. 1878.
4. Et alii "erdélyi vasút. Töglar's Eibor 1882.
5. Unsere Eisenbahnen. Dr. Stefan Keylerich. 1880.
6. Et magyarorsz. famit' országosrendek címszóvalai és okjai. 1882.
7. Magyar érdék Erdélyben. Beksius Gustáv. 1885.
8. Jelentés Miklós Gyula bárónak kormánybiztosnak 1882-1884-1885
9. Et miniszteri kabinet közlegi helyrete. Köröncz Béla. 1886.
10. Zur Sanierung der Verletzungen des kroat.-ung. Ausgleiches. 1886.
11. Magyarország királyi palatínák története. Dr. Horvák Zsuzs. 1887.
12. Et statisztika statisztikája. Köröncz János. 1887.
13. Rákosi Viktor benéde a nagyföldi Kossuth-ünnepén. 1889.
14. Felcsó oktatásának reformja. Tanyessy János. 1889.
15. Et magyarországi vasúti viszonyai és egyéb értesítések. Lukács Jenő.
16. Emlíkirat a forradalmi ügyek tárgyalásai és közlegyűlési tanácsánakról. Balogh
17. Jellemrajzok és tanulmányok. Arbilla János. 1892. - a szerkesztés
18. Et protestáns pártok és a szék. Ballagi Géza. 1892.

[Faint, illegible handwriting on aged paper]

197
1826

A SZEGEDI IPAROSOK
EMLÉKIRATA.

ADALÉKUL

A PESTI IPAROSOK ÁLTAL AZ ORSZÁGGYÜLÉS ELÉ
TERJESZTENDŐ EGYETEMLEGES EMLÉKIRATHOZ.

1.

SZEGED,

NYOMATOTT BURGER ZSIGMONDNÁL.

1866.

791

A SZEGEDI IPAROSOK

EMLÉKIRATA.

ADALÉKUL

A PESTI IPAROSOK ÁLTAL AZ ORSZÁGGYÜLÉS ELÉ TER-
JESZTENDŐ EGYETEMLEGES EMLÉKIRATHOZ.

6167m0056600

SZEGED,

NYOMATOTT BURGER ZSIGMONDNÁL

1866.

A SZEGEDI IPAROSOK

EMELKEDÉSE.

DE BALLAGI GÉZA.

...

ADALÉKUL

A PESTI IPAROSOK ÁRNYALÁZÓ ORSZÁGGYŰLÉSÉRE TER-
JESZTENDŐ EGYSZEMÉLYES EMELKEDÉSE.

...

...

I. Fejezet.

Átalános kutatása azon okoknak, melyek a helybeli kézi és gyári ipar pangását idézik elő.

1. Következményei az iparszabadság 1860-ik évi május 1-én történt rögtöni életbeléptetésének.

Még hamarabb, mint hogy az iparszabadság életbe lépett volna, már az azt megelőző ősön, általános volt a tudat: hogy az óriási-ugrás tavasszal be fog következni. A pusztá hir, mely látszólag erős alapon terjedt, nem talált elég hitelre az iparosok között; különösen az önálló iparosok nem akarták hinni, hogy lehetséges volna a tudatlanokat és nyegléket, az ő már pénzügyi szempontból rég megtámadott üzletök ellen féktelen támadásra vezényleni. Többen sehogy sem tudták felfogni, hogy miként lehet azon méltatlanságnak bekövetkezni, miszerint: a legnyomasztóbb birodalmi, pénz- és üzlet-viszonyok között, egy nyers anyagokat termelő ország, melynek ipara még fejlődési korszakában az első fokozatokat éli, ugyszólván belelökessék az áradatba. Mások azt nem hitték, hogy midőn iparuk ezer akadályokkal küzd, és ők egy munkás életet szenteltek ezen ipar megtanulására, gyakorlati és elméleti fogásainak elsajátítására, s a hiányos tanrendszer melletti nehézkes haladás küzdelmeire, ekkor, épen a vajudás korszakában, előálljon egy vak csoport, melylyel ők versenyre szállni kénytelenítettessenek. Vagy némely roszul számító pénz-ember tudatlan harcra kelő tőkéjének óriás lökését kellessék elviselniök, vagy ama tőkével együtt bukniok. Ezeket az önálló iparosok mint meg nem engedhető eseteket bekövetkezhetőeknek nem hitték.

A segédek ellenben elbítették. Éretlen elméjük új világ káprázatába ragadta őket; az ifjui tapasztalatlanság s az élénk képzelődő tehetség (mely fajunknak kiváló tulajdona) elragadta az ügyesebb segédek is, a kik már az ipar gépies munkálatait s részeit elsajátították, egyszerre kifordítá a hir rendes kerékvágásokból; különben még a legjobban iskolázott ifju is kevés oly elméleti oktatást nyert, amely az ipar terén fölhasználható; a gyakorlati élet mezején vagy eldobta fellengős elméleti ködfátyolképeit, vagy tovább kergeté a déli-bábot; s így a tulajdógos egyoldalúságok erősen uralkodtak. Az elméleti és gyakorlati tudomány egyesítése nem lévén a tanodák feladata, az soha nem is történhetett meg hazánkban.

A minden elméletet nélkülöző gépies segéd bizott tehát gépies pontosságában, e nemű ügyességében; de már kezdett a tavaszról is ábrándozni, önálló üzletről, családról, s több afféle dolgokról, mik az ember boldogsága képeinek keretébe bele képzelhetők. Az ily ügyes emberek az önállóságot az iparszabadság nélkül is elérhették volna, és sokkal több sikerrel, ha a nagyszerű lökődés korán utnak nem indítja őket. —

A tanulók visszahökkenetek az iparos pályára lépéstől. „Minek tanuljuk, ugyis hozzá kezdhetünk, ha felnövünk, bármely iparághoz?!“ Elfeledték, hogy vén korban késő már tanulni kezdeni.

Midőn a tavasz beköszöntött, az értelmes, leghaszonvehetőbb segédek már régen pausáltak, számitgatván a rövid idő mulva megkezdődő önállásuknak a szép reménység ködképeire épített hasznait.

Az iparszabadság életbe léptetése jól volt májusra, így tavaszra téve. Az élni siető emberek egész serege rohant a kezdeményezésnek s az ipar terén való harcba. Jól volt ez így az akkori paragraphus-teremtő seregére s a minden áron megtöltendő állam-pénztárra; úgy látszott, hogy új adózok nemcsak a kezdeményezésnél a jog-díjjal, de az ezután következő rendes és rendkívüli adóval majd szörnyű módon megtöltendik az állam-pénztár üres gyomrát, mely már annyi milliókat a közre nézve haszontalanul emésztett meg.

Különös, hogy azon a téren, hol érettebb tömegek s általánosabb vágyak óhajták a reformokat, ott engedetlen, zsarnok maradt a kormány; s ott hol az iparosok milliókra menő család-tagjai nem óhajtathaták, s nem is óhajták, ott hol legérettebbek valánk, ott adott az atyáskodó Bach-Bruck-rendszer szabadságot.

Az értelem és a tőke harca már ekkor régen folyamatban volt, s midőn az iparszabadság teremtői ráfogták rendszerükre, hogy ezzel az értelmet akarják az előítéletek és már képzelt jogok s különösen a tőke nyomása ellen védelmezni, éppen ekkor zuditották az értelem nyakára a tőkét.

Az értelem alsó fokán álló segédeknek a gépies képzettség meglehetősen fejlett volta mellett is, csekély tőkájuk gyöngé erejével, mire berendezték szük körü üzletöket, üzlettökéjük nem lévén, számitani nem tudván, legott meg is támadta őket a szükség; drága hitelre rossz nyers anyagokat kelle vásárolniok, és a cikkeket, fáradságot kerülve, olcsón előállítaniok, hogy a szilárd üzletek ellen az árban legalább versenyezhesenek.

Ez vetette meg alapját a káros versenynek, melynek eredménye még az aránylagos olcsóság sem lehetett; mert a nyers anyagokat nyújtó kereskedő, kihez a szorult új kezdők kényszerültek folyamodni, a legnagyobb nyeresémet óhajtá eltenni, s ezen nyeresémet, noha az iparos

nem élvezte, de a vevőtől követelnie kellett; avagy ha nem követelte, szorult helyzetében cikkén minden áron tudni kényszerülven, vagy számitási tudatlanságból — szólás szerint: magát elszámolván — kész veszteségére vált a nyersanyag-adónak fizetendő fölösleg. Ez ugyan még nem minden. Vidékünkön számtalan esetben láthattuk, hogy a kész iparcikkek alantabb áron vesztegettetek, mint azon nyers anyagok, melyekből származának.

A nyeglék, kik mesteröket ugyan csalni nem birták, kik dolgozni nem szerettek, kiket szerencsétlen szenvedélyeik a rendes műhelyekből kiűztek, mind az önállóság Mekkája felé zarándoklának, s mire odaértek, nyomorult helyzetükben épen minden képességet megszereztek a közönség legügyesebb megcsalására; mert ahoz, hogy menekedve nyügeiktől, szabad szárnyra kelvén, szellemök fel tudott volna emelkedni s a magasba repülni, éretlenek, tudatlanok, gyöngék vagy épen hanyagok valának előéletükben.

Sőt maguk az igen ügyes és szorgalmas uj kezdők, a körülmények nyomása alatt, szintén kénytelenek valának a nyegléket követni, és minden iparcikket mentül olesóbban állítani elő, végsőképen letevén a tökéletesedés felé való haladásról és szilárd készítésről, egyedül némi külszin és alakra figyeltek, hogy a keletet a látszat ne akadályozza.

Ily körülmények között a régi szilárd üzletek is beleszorultak „a mentül olesóbban kiállítani“ elvébe. Természetes, hogy versenyeztek is az uj kezdőkkel, mert régi gyakorlaton alapuló némi elméletük és hitelük megóvta őket a gyors bukástól, míg ellenben az uj kezdők $\frac{1}{100}$ -tőlja sem maradhatott az önállás terén; seregesen tódultak vissza előbbi mestereik felé. És most, miután már annak üzletét is nagyban megrontották, jószívűségéhez, nagy lelki segítségéhez folyamodtak az illetőnek. — Késő volt! Nem mintha a most megrontott egykori szilárd üzletek tulajdonosai emberbarátilag nem fogadták volna a nyomorba süllyedteket, de nem volt kinek segíteni ember társán. Kevésre megy városunkban és vidékünkön azon szilárd régibb üzletek száma, melyek az eszeveszett versenyt kiállhatván, az egykor kebelükben jólétnek örvendő kontárt most már, minden jó szándék mellett is, visszavehetnék s számára munkát nyujthatnának.

A szegény kontárok, törvényes és törvénytelen uton megcsaladosodván, a nyomasztó helyzet sulyát ezerszeresen érzik. Habár a szegény anyagi helyzetü ember kebele épen oly mérvben képes is a nemesb érzelmekre mint bárkié, de az tudva levő dolog, hogy a nyomor igen rossz tanácsadó a sziv vágyainak betöltésében.

Eltekintve a számtalan jobb sorsra méltó szorgalmas iparossegéd fölött, kik az ipar-rakoncátlanokdás áradatába bele ugorván, önállólag meggondolatlanul kontárkodni kezdenek; számtalanszor ott látjuk az

egykor ügyes segédet nyomorult rongyokba burkoltan, ifju tagjaival koldulni, éhező gyermekei mint a nyomor irtózatossá vázai követik az apát; avagy oly nőhöz van fűzve élete, kit egykor szégyenlett volna megszólítani. Erkölcsi oldala e kérdésnek leírhatlan, borzasztó!...

Az elmondott átalánosságok inkább a kontárokra vonatkoznak. Szólnunk kell még a régiebb és újabb ügyes és szorgalmas iparosokról, kik más körülmények között hivatva lettek volna hazánkban egy jó módú, életrevaló iparos osztályt alkotni. Ezek nyomtatván a nagy adó sulyától és az éretlen versenytől, s hajtattván a körülményektől, szintén nagy részben az áradatba sodortatának. A mig a kontár kijátszotta a hatóságot és a testületeket, s így adó-mentesen készíté iparickeit, addig a rendes ipar-üzök kétszeres adó alatt nyögván, testületi és polgári köteleességeik sulyos terhe miatt, nem csoda, hogy nagyobb szilárdság, tapasztalat és szorgalom, töke és hitel mellett épen oda jutának, a hová az éretlenek, kik midőn belátták lehetetlen céljokat: a boldogságot, az elérhetlen felé nem haladhatván, legalább fönntartani iparkodának magukat; de a leg-ritkább eset az egyesek és tömegek életében a legkevésbé lehető dolog: a megállapodás; ezért az egész iparososztály elkezdett hanyatlani; hanyatlani vagy on, hitel, értelem, szóval anyagi és erkölcsi sulyában. (Nem hogy csak vagyoniilag szegényedtünk az utóbbi években, de szegényedénk tudomány és erkölcsökben.) Mást mondunk: az egymás becsülésében is.

Amig 10—15 év előtt a magyar iparossegédek a bel- és külföldi műhelyekben keresettek, kapósak valának ügyességökért, szorgalmokért, szilárd munkájukért: mai nap alig találkozik olyan magyar segéd, aki a szilárd, tiszta, pontos munkához értene. A mai tanulókból pedig, a fönntálló rendszer mellett, semmi kilátás sincs, hogy a maiakhoz hasonló segédek is váljanak.

Maguk azon jeles segédek, kik egykor műhelyeinkben mint értelmes, szorgalmas, ugyszólván munkavezetők valának, átesvén a kontárság szomorú válságán, nemcsak hogy lerongyolva külsőleg, lerongyolva erkölcsileg tértek vissza műhelyeinkbe, de előbbi szép ügyességök, szorgalmuk megtörve, megbénítva, tiszta, pontos munkára csak folytonos szigorú ügyelet mellett használhatók; az ügyelet bántja őket, mert szívökben és lelkökben viselik a tört remények szűrő töviseit. Mentül mélyebben pillantunk az „iparszabadság“-nak nevezett rakoncátlanság természetébe és credményébe, annál inkább elszorodik lelkünk saját és polgártársaink sorsa fölött, és az átalános nyomor kényszerít bennünket, hogy amidőn a sulyos következményeknek gyöngé vázlatát akarjuk adni, tárgyunkat egy más oldalról is megvilágítsuk.

2. *Azon körülmény, hogy Magyarország, mint csaknem kizárólag mezei ngersanyag-termelő ország, csupán más or-*

szágok kedvezőtlen termése következtében bir ezen kiviteli cikkel, változó jólétet idéz elő lakosai között, mely a belföldi terményre utalt iparra hátrányosan foly be.

A mezei gazdák jövedelmének csökkenése által a belföldi iparkészítmény keresettsége meggyérült, s pedig annál inkább: minthogy aránylag kevés kiviteli cikk állítatik elő, s így a legnagyobb iparosi tevékenység leginkább az egyszerű városi élet napi-szükségleteinek fedezésére szorítkozik.

Ezen pontban, midőn általános hanyatlási okainkat fejtegetnök, figyelmünket legfőbb mérvben a hazai mezei gazdaszatot ért óriás csapás ragadja meg, amely oly káros következményű volt iparunkra nézve is.

A magyar, különösen vidéki iparosnak elsörendű fogyasztója a mezei gazdák tömege. A szállítási és gazdaszati eszközök készítése számtalan iparosnak ad foglalkozást, kedvező időben karöltve szoktak a mezei gazdák és iparosok előhaladni; a csapás mely mezei gazdaszatunkat sújtá, oly közélről érte iparunkat is, hogy ha egyéb okok nem folynak is be, ezen egy is elég lett volna, hogy általános hanyatlást idézzen elő.

Nemcsak az emlékezetes szük esztendők, de az ezeket megelőzők és követők, lehet mondani hogy az utóbbi 8—10 év, a mezei gazdaszat ellen fordult káros behatásai által, a különben is megrongált hazai iparviszonyokra szintén elsörendű csapásnak vehető.

Habár még néhány év előtt a vidéki városokban is volt némi városi szükséglet, mely az ipart kegyelem-kenyéren tengeté, ez a fővárosban szokott napi forgalomhoz mérve aránylag is, említésre sem méltó.

Jól tudjuk, hogy a fővárosi iparforgalom, nagy és főmérvben a vidéki fogyasztás igényei által szabályoztatik, s hogy ezt a főváros épen úgy, sőt aránylag nagyobb készleteivel jobban érezé, mint mi.

Azonban a vidéki városok épen nem részesülnek az országos, vagy világ-piaci forgalom kedvezményeiben: eszerint a helyi fogyasztásnak az utóbbi évekbeni teljes fönnakadtával valóságos szünetelés állott be.

A tulságos földadó, mely onnan is kitünik, hogy csupán Szednek majd 200,000 ezer forintnyi visszafizetés itéltetett meg, a tulsigázott államkövetelések nyomán kivetett, nagy részben földadó; — mondjuk ezen, még az executio utján is behajthatlannak bizonyult földadó, s az ujjabb szokatlan terhek, a hazai mezei gazdák természetését oly költségessé tették, hogy mi, még más országok kevésbé kedvező természetése mellett is, alig számolhatunk kedvező kivitelre; s hogy alább kimutatandó kedvezőtlen pénzviszonyaink miatti szorultságokban, gazdáink vagy az adó-executionak, vagy más szorult helyzetőknek, gyakran azon vetőmagot, mely nekik 5 frtban volt mérőnként, kénytelenek valának 3—4 frtért föl-

áldozni, s a vetés idejében, vagy épen kenyérnek, később a rosz hitel utján kénytetve valának 7—8 frtban fogadni el, amit ők 3 frtért adtak oda. Ezen a módon mezei gazdáinkat, kik még nagy részben iparosok is, háromszoros veszteség érte; mert előbb feláldozott terményöktől szintén többnyire oly uton estek el, amely nem az egyéni s társadalmi hasznok utja. Legtöbb ment föl ugyanis adóra, közterhekre.

Az ily körülmények között termelt drága nyersanyagok árbeli súlyát, az iparos nemesak a fizetéseképtelenség nyomasztó hatása miatt, de a mezei gazdáknak az iparcikkékből a legcsekélyebbre mért fogyasztási igényeik mellett, szintén háromszoros árveszteség mellett kénytelenítették nyögni. —

Számtalan üzlet-tökek mentek tönkre, szilárd-hitelti üzletek jutottak az örvénybe, honnan isten tudja mily út vezet a menekvéshez.

Az iparszabadságnak nevezett rakoncátlankodás épen jókor köszöntött be ezen viszonyok közé, hogy tönkre verje iparéletünket, mint ezt főnebb kimutattuk.

A mi a honi gyárak gyártmányait illeti, vidékünkön gyárak nem lévén, e kérdés lényeges vázlatát nem adhatjuk, s olyanok számára hagyjuk fönn, akik legközelebről győződtek meg a tényálladék felől.

Azonban ezeknek behatását mi igen érezzük, amennyiben tudjuk azt, hogy a hazánkból az örökös tartományokba s egyébüvé kivitt nyersanyagok $\frac{1}{3}$ -rész árral fizettetnek nekünk ahoz képest, amint mi ugyan ezen anyagokból vett gyártmányokért fizetünk; fájdalom, hogy ezen önkényes adó-kényszerűségében azt is tudjuk, hogy a honi gyárak a kormánynak mostoha gyermekei, kevés szeretetben részesülnek, s a folytonos mostoha-apaság több gyűlöletet mint szeretet tápláló rendszere által, az örökös tartományokban édes gyermekként szeretett gyárak, oda erősödtek, hogy ha a mi gyárainknak édes apjuk nem kerül, s épen az elmulasztott apai szeretet kétszeresen, vagy legalább csak aránylag is vissza nem fizettetik, helyre nem pótoltatik, az előbbre haladt és megerősödöttel szemben, a mi nyomott gyáraink soha versenyt nem küzdhetnek!

Pedig arra számolhatnánk, hogy legalább a hazai fogyasztást magunk termelhetnők a gyártmányokból is, sőt kivitelünk is támadhatna; mivel a gyártmányok rendesen kevesebb súlylyal bírnak mint a nyersanyagok, e szerint nemesak mint most, a kivitel és behozatal, illetőleg az ide-oda való kétszeri meghureolásból származó szállítási, csomagolási, göngyölési és ládázási költségek szállának alább, illetőleg esnének javunkra, de nagy részben megsemmisülnének, s e szerint ez már nem szaporítaná a gyártmány árát, s így aránylag olcsóbban kerülnének forgalomba gyártmányaink, mint az örökös tartományokéi. S hogy gyáraink még sem virágozhatnak föl, a főnebbi okokon kívül a következők folynak leginkább be.

3. A pénzügyi viszonyok különös befolyása.

Az ötvenes években, midőn az út és vasút-építések, folyam-szabályozások kezdetüket vették: nagyszerű pénzforgás jött létre, az ipar-mozgalom óriás alakot öltött. Nemcsak a külföldi gép és egyéb éregyarak tömérdek szállítmányai, de a bel-földi iparosok műhelyei is nagyban igénybe vétettek. A pénzbőség tető-fokra hágott 1855-ben.

Ez volt a legszerencsétlenebb év reánk nézve; mert a nagy pénzhullámszásban, noha pl. itt Szegeden 1—2 millió forint elkötetett; de ugyanekkor ugyanitt a nagyszerű vashíd több milliót érő szilárd részei (Nantesból) Franciaországból nagy darabokban hozatván, a munka-vezetők szintén franciák valának, noha itt pénzt költöttek, de ők, mint a legjobban fizetett építési személyzet tagjai, nagy összeget vittek ki külföldre.

S minket szegényeket a munka-hulladék, a fölállításnál eső napszámos-bérek is boldogítani látszának.

Közülünk sokan nem gondolták meg, hogy mindez saját er-szényünkre menő költekezés. Az ügyes francia társulat, (melynek szak-avatott mérnökei épen a szegedi vashidnál a munkálatokat ellenőrizték) már ekkor, t. i. előre, alkudozott a kormányval, ezen vonalnak és az állam szép javait képező reschitzai bányáknak, erdőknek megvételére; azonban előbb a kormány költségére, ugyszólván egészen saját kényök és költség-vetésök szerint, saját hazájok fiai vezetése mellett, ugyanonnan hozott értékesb anyagok és eszközök segélyével, s mindezeknek háromszoros fölszámításával, az építkezést végrehajtották. A jó Bach-féle kormány mindezekbe keresztényi nyugalommal beleegyezett; s miután a sík föld eme legköltségesebb vonal-része itt Szegednél készen volt, vették csak át a jó franciák potom árért a költséges vonalt. A potom vételárból az itteni költekezések, hiteles számlák szerint, busásan levonattak.

Az előhaladó kor igényeinek meg kelle bocsátanunk, hogy ezen vidék, melynek nagy része termelő s egyszersmind szállító volt, el-essék rendes tüzetétől; hogy hajósaink s fél Európát bekocsizó kocsisaink tönkre menjenek, hogy birodalom-hirü hajógyárunk, s a termelés és szállítási eszközöket készítő iparosaink elbukjanak, de azt nem lehet meg-bocsátanunk, hogy rossz gazdánk — az állam — midőn volt és leendő jövedelmeit mind elkötven, helyettünk ő akart hajós, kocsis és iparos lenni, — rossz számítása folytán oly kelepcébe ragadtatta magát, hogy nemcsak mi estünk el jövedelmeinktől, de ő is elesett a nagy ko-csis s ágtól; idegeneknek, franciáknak, belgáknak adván el kocsisi jussát. —

Tudjuk, hogy az állam által kezelt vasutak a legroszabb gaz-dálkodási eredményt szokták föltüntetni, de midőn csupa hadászati és

rosz politikai szempontokból, pazar módra épített vasutainkat a bölcs kormány rendre szülte, nem látszott átgondolni, hogy ezzel oly adósságok tengerébe evickél, melyből kiusznia lehetetlen, s csak is a cél el nemérése, nagy veszteséggel járó örök nyitgök foghatják soványan vigasztalni.

Nem gondolta meg, hogy amidőn a népek pénzét, vagyonát tékozolja: nemcsak ideig-óráig veri meg az ország iparát, kereskedelmét, de eljátsza a jövő nemzedék minden lehető véres-verejtékes szorgalmának elérhető gyümölcseit is.

A szállításból háramló jövedelmeket, midőn a nép kezéből kiragadá, nem sokat törődött azzal, hogy azokat idegen tőkepénzesek erszényébe ejti; de ezeknek annyira eléjük ment, hogy saját költségünkön emelé azokat a nyeregbe, a mi nyergünkbe, a mi lovunkra; s midőn mindezekért a potom árt zsebre tette, egyszersmind úgy kötö meg saját kezét, hogy vagy van az illető tőkepénzeseknek a mi rovásunkra jövedelmük, vagy nincs. Az első esetben magas árral zsarolnak bennünket; a másodikban bő költekezésükből eredhető kárukat ismét csak mi fizetjük meg, a kárpótlási százalékok megtérítése által.

Ezért azon sem örvendünk, ha a vasut-társulatok emelik az árszabályt, mert ez hátrányos a forgalomra nézve és húzza pénzerőnket; de azon sem örvendhetünk, ha alászállítják, mert ez ismét azt eredményezi, hogy az ő fényzésök mellett nincs meg a határozott jövedelmük, s ezt az állam, amint nekik biztosítá, a mi zsebünkben szépen kifizetendi.

A kényelmetlenség bánt bennünket a vasutakon, de a kényelem ismét pénzbe jön; s ezt mi kétszeresen megfizetjük.

Másrészt amint az állam a nagy tőkét befekteté a vasutakba, s azt onnan nemcsak hogy nem percentestől, de egyszerűen sem, s csakis nagy veszteséggel nyerte vissza, egy holt tőkét, ránk nézve elveszett tőkét játszott oda bele, amely a honi ipar és kereskedelemtől vonatott meg. És a mely töke rendes uton cselekvő lett volna.

Pesti iparos polgártársaink vázlatukban majdnem csak eddig s nem tovább óhajtának menni. Mi tovább megyünk.

Mi látjuk, hogy az állam, midőn költséges építkezéseket tön, egyiknél sem törekedett az ipar és kereskedelem emelésére; inkább hadtani célok lebegtek szeme előtt.

Maga a legnagyobb pénzügyi kérdés, a legtöbb pénzt emésztő olasz tartományok, az ő csekély közjövdelmi segélyükkel, épen nem emelik az állam-pénztár jövedelmét annyira, hogy a rájuk pazarolt vér, munka és pénzaldozatoknak csak kamatait is megfizetnék. Ezeknek megtartása olyan valami az osztrák államtörténetben, mint egy szegény nő fején a gyémánt korona; de még inkább, mint egy elszegényedett bárónak fényes fogata, cimeres lovai, melyek előbb-utóbb föleszik nemcsak minden vagyonát, de még cimerét is.

Hát a többi államok, ha a nép-megelégedés eléretnék, nem volnának-e $\frac{3}{10}$ -nyire leszállítható költség mellett kormányozhatók?

De minthogy mindenütt ellenkező dolgok történnek, s a hatalom és fény, a centralisatio és burokratizmus és a soldatesca ereje és elve szerint akarnak eléretni, a kormány odajutott, hogy amidőn ő maga lön a legnagyobb kölcsönvevő, ki az uzsorások körmei között nyög, ő maga szegte meg az uzsora-törvényt, melyről alább szólandunk, midőn még azt velünk megtartatni rendeli, s így ő maga drágítá meg a kölcsönt, a pénzt leginkább; s az ő tömeges és nagy kamatu kölcsöneivel tette azt, hogy mi sem forgalmi pénzhez, sem kölcsönhöz nem juthatunk.

Vannak országok, hol a művelődés azon fokozata uralg még ma is, hogy cserélnek; vagy a pénz némely nyers anyag, mint só és vasból áll, suly szerinti becsben.

Mi is cserélünk már, még pedig rendesen roszul, mert kifejlett európai rendszeres államok szomszédságában élve, a mi csere-viszonyaink rütu nevetésesek és szánandók, mondhatni: nyomorultak! mivel pénzben számíttatnak és áruban, ipar-cikkben s nyers anyagokban szolgáltatnak; s így a mig a barbaroknál a nyers anyag és áru bizonyos napi-ár, vagyis értékkel bir, s ez nem névleges de valódi, nálunk is megvan a valódi érték, de a cserében az ár minden eladóra nézve, minden megszorultra csak névleges, a tényleges cselekményeknél már az áru valódi értékéből rendesen levonatik vagy ráütetik; tehát rosszabb a ros, de kevés pénznél is. S az a veszedelmes, hogy a vesztes mindig az, aki már különben is sokat veszített, aki meg van szorulva, annak kell engednie s ha a csere-tárgyat, mit nyert, részben tovább akarja adni, új meg új vesztéségnék néz eléje; s ez így megy, mig egy darab kenyereünk, rongyunk, vagy egy talpalatnyi földünk van cserébe való. Így menne, de tovább ez mégsem mehet.

Mert erősen megyünk vissza a hottentottai magasztos célok felé; ez az áldott erőszakos nép-boldogítás, a civilisatori és kulturáló hősök gyalázatos műve! . . .

Félre ne értesünk, midőn lelkünk tele keserőséggel, annak egy részét halvány vonásokkal ecsetelvén, szerintünk keveset mondunk, de régibb jobb napjainkból visszatekintve, e képet is elég riasztónak látjuk, mit a pusztá való halvány vázlata tár elénk.

Amint főnebb mondtuk, 1855-ben, midőn a pénz-viszonyok legrozszaszinűbb fátyolt hordának magukon, ez volt a legveszedelmesebb, legromlást okozóbb korszak ránk nézve; a kormány marokkal szórta a pénzt, és özönnel csinálta az adósságokat.

Nagy jövedelmünk volt s megtanultunk pénzt bevenni, pénzt kiadni. Igényeinket fölcsigázta a kor kívánalma, s túlhajtott igényeinkhez mérve minden meg volt: pénz és jövedelem, mód és alkalom!

Ezt a kormány szándékkal csinálta, mert látta, s ehez mérte adó-rendszerét, s úgy számolta a jólét növekvését, mint aki tíz birkát ígért minden ivadékostól a tíz évre beálló katona-helyettesnek.

Azonban a 3-ik és 4-ik évben már észre vette, hogy rosszul számított, de azért csak maradt a régi mellett és ugrasztotta a számokat. Mig végre az 59-iki vész beleültött a nyájba, s kitünt, hogy az 5400 birka nincs sehol!

De igen, Bruck és Einatten urak zsebében volt egy kis maradék, s mindez abból a tömérdek kincsből, mit minden jövedelem hozott, s abból a sok önkéntes és önkénytelen kölcsönből és az óriás elnyöghetlen adóból, minden vagyonunkból.

Mennyi milliók vonattak el az ipartól? mily szépen lehetett volna azokat itt megháromszorozni, sőt megnégyszerezni? Ez a hazai iparnak fő nyüge! S mindez készületlen találta Magyarországot; iparunk még az örökös tartományokénál is hátrább állván, mi, mint gyöngébbek, buktunk el először. Amint mondtuk, e gyöngesség is az atyáskodó gyámkodásnak az eredménye.

Tudva levő dolog, hogy a magyarországi adónak alig harmada költetik el idebent, s ez sem fordítottatik az ipar emelésére.

De igen is fordítottatik az ötvenes években — a fönt irt módon — amidőn az állam százával szórta a milliókat, jutott belőle nekünk is néhány kegyelem-morzsa, s a mint mondtuk, ez is boldogítá iparunkat, ezt a mostoha gyermeket. Boldogítá, sőt ez volt szerencsétlenségének egyik elősegítője. —

A 49-iki pénzvesztesség után az elégetett milliók helyébe csak lassan szivárogtak az új tőkét nevelő fillérek, mig az említett építkezések pillanatnyi áradata bódítólag hatott az ipar és kereskedelem, sőt a földművelésre is.

Számtalan iparos költséges beruházásokat tön, mely a későbbi megakadás által holt, így önmagát emésztő tökévé lett.

Nevezetes és lényeges része van még hátra a pénzügyi viszonyok befolyásának a mi kereskedelmünk és iparunkra nézve. T. i.:

Az említett áradatban egyszersmind új, szokatlan nyugati kézműáruk özönlének hozzánk, melyek egészen meglepték a honi iparosokat, s minthogy az építkezési eszközök durvább részeinek előállításával valának elfoglalva, megfosztá őket a rohamat a szemlélődéstől, s magok is a kereskedelemtől vették kölcsön az új cikkeket és segíték a közönséget az új és külföldi után kapkodni.

Nem lön többé bece a belhoni finomabb áruknak, mindenhol leszoríták azokat a külföldi cikkek és az örökös tartományokból jövő gyártmányok.

A jól fizetett napszámosok nejjei megszüntek fanni, varrni, takácsainkat igénybe venni, mindent a boltból szereztek be; hazai gyáraink

minden terménye megvetett lön és keresetlen; a kézmű-iparcikkek szintén! —

Készruha-raktárak nyugati szövetekből és szabás szerint, bécsi butorok, norinbergai házi-cikkek, külföldi érc házi-eszközök válták fel a hazait. —

Az óriás erővel előtörő divat mindenüvé berontott; s minthogy valamin egyesek, úgy népek életében nincsen, nem lehet megállapodás: nálunk a divatos igények, az uj és külföldi után való kapkodás mind tovább harapódzott.

Nemcsak a finom fa, érc és szövetek, de a bőr- és tipeg-árúk is egészen az örökös tartományok és külföldről hozattak. Később a külföldi kelmében és árúban is kezdtük a finom után a legfinomabbat válogatni, a francia szőr-szövetek is a kereskedő nyakán kezdének maradni, a belga csipkék s a finom külföldi selymek törtek be.

Minden ugy lön kedves, ha külföldről nemcsak félkészzen hozattott, de ott egészen elkészült. Pl. kalaposaink majd mai napig jobban eladhatják gyártmányukat, ha bele ragasztják: „P á r i s“.

Ezt mind a pillanatnyi pénz-áradat okozá, mert amidön tovább nem haladhatván, hanyatlani kezdünk: a fonás megkezdett, szövő-székeink felállanak s kezdünk visszatérni az elhagyott belhoni készítményekhez. Igen igen későn, s fájdalom, hogy csak a nyomor hajt bennünket.

A növekedő adó mellett mily nagy összeg ment ki hazánkból a külhoni iparcikkekért, ezt csak úgy tudjuk mérlegelni: hogy 16 évig dolgoztunk; s mi az akkori vagyonosok, földünk minden azótai terményét, munkánk minden gyümölcsét s vagyonunk nagy részét elveszítve, ezer milliókkal szegényebbek lettünk.

Mindent elveszítünk a harcban, mit a béke fegyverével kelle 16 év alatt küzdenünk. Ami legfájdalmasabb, elveszítettük a haza egy részét, mert a kié a föld, az é az ország! Ezen, őseink drága vérével öntözött föld, melyet ők ezer csaták során megvédték, melyben megszentelt poraik nyugosznak, ez a drága föld pazaroltatik immár külhoni csecsebecsékért, s a honi-ipar kegyelemmorzsákon nyomorog.

Ezen óriás áradatnak mind az állam által megkezdett pénz-pazarlás adta meg az első lökést.

Nem csak hogy a rossz példa ragadós, de az ösztön minden eszközöktől támogatva vétetett fogamatba. Szándékosan lettünk megbuktatva!

Ecseteljük-e ezen tételt hosszabb példával? kell-e mutatnunk: hogy a zsarolók nagyjait, le a legkisebbig, minden tagja a bukott rendszernek, még az utolsó beteg ápolójok is, utánzá. Ez kihatott a polgárazatra is, és a nyomor általános lön.

De Magyarorszáiban a tömeget el kelle csitítani, munkával látni el és pénzzel, hogy az uj rendszer, a nagy mütét ha az embe-reknek fájni talál, ne merjenek fölajdulni.

S mai napig el vannak özönölve raktáraink a pénztelenség miatt keletnek nem örvendhető nyugati fényüzési és hasznos, de túlköltséges ipar-cikkekel.

Az ipar-cikkekkal való szabad kereskedés s ennek kormányi támogatása ölte meg nagy részben a hazai ipart; mert ez a verseny kezdetén szándékosan fölrakott békókban győzött.

A vasutak roppant összegbe vannak, de a kézmű-iparcikkek külföldi behozatala sokkal inkább emészté föl a belhoni tőkét.

S midőn így tönkre verve iparunk, vagyonunk, inséges évek, isten és emberek csapásai ránk nehezettek, mit tön a kormány az ö bölcseknek hitt botor eljárása által eredményezett óriási válság enyhítésére.

Sok nehéz év után egy morzsát adott a magy. földhitel-intézet által hazánkknak, hogy segíthessen önmagán.

De nem adott az iparnak semmit, semmit! egy szóval semmit!! A börzék a birodalmi fővárosban az elszegényedett állam-kormány székhelyén megrakvák rongyos papirokkal, melyeknek néhány, a bank pincéjében holtan heverő millió arany és ezüst az egyedüli biztosítéka; a többi a mi földünk, de beleegyezésünk nélkül, így az egész papirok értéke ködre épült semmi. De igen, a míg velők játszanak s a nagy tőkék harca a kis tőkék ellen napontai vereséggel folyik, hatalmasak azok, a papiros semmi. Övék a hatalom. Ne gondolja ma már a milliomos, hogy az övé nagy töke, a száz milliók évenként 5—6 millióval szaporodván, több ilyenek egy pillanat alatt milliókat nyelnek el; a patakok és folyók a tengerbe futnak, s a mely patakoknak forrása elapadt, elvesznek azok, és elvesznek a folyók, melyeket éltetének, elnyeli őket a tenger.

Nem szándokunk botornak is nevezhető módon a nagy tőkék ellen nevetséges támadást intézni, de a tények rideg valóságát elhallgatni nem szabad.

Láttuk ugyanis és látjuk ma is, hogy a kifejtetlen ipar-viszonyok között a kis tőkétet megtámadván a nagyobbak, egész tömege az önálló szegényebb iparosoknak kényszerült oda, hogy egyes nyereszkező tőkepénzesnek rabszolgájává válják. Városunkban több iparág van, melynek összes foglalkozó tagjai egyes hitelező körmei közé jutván, értelmök gyümölesét elzalogosítani kénytelenítvén, az illető egyedül tizi azon ipart; s mit nyert a közönség az által hogy egy kézbe jutának mind azon iparosok? Világos hogy itt a közre nézve hasznos versenyről sem lehet szó. De mivé lettek annyi szorgalmas családok? Pénzviszonyaink okozták, hogy több szorult iparos cégét, nevét, tudományát, eszét, ugyszólván lelkét dobá áruba néhány nyegle, látszólagos tőkepénzesnek, kik ügyesek valának hitelt harácsolni. Azé lön a tér, ki legügyesebben tud csel fogásokat alkalmazni, szóval csalni.

Kétségkívül keveset tön a kormány a kisebb hitelintézetek föllállítására s ezeknek berendezését inkább a tőke mint az értelem és takarékoság alapjára fekteté. Magok az örökös tartományok pénz-intézei is hiányosak. De nálunk semmi ilyenek sem jöttek létre, kivéve az önerőnkől föllállított takarékpénztárakat.

Igen, mert a külföldi olesó tőkéket maga a kormány halászta el a nép elől.

Midőn így kipénztelenedtünk és semmi mód nem volt bajaink orvoslására s az atyátlankodó kormány mit sem tön érettünk, midőn mindent azért cselekedett, hogy terheket rakjon ránk, s arról megfeledezett, hogy azt elviselhesük (lévén övé a hatalom s kezében az eszköz) s midőn így ő vele együtt pénztünk és hitelünk megfogyott, az akadozó ipart egy új baj támadta meg.

4. A hitel-követelmények nehéz behajtása.

A hitel-követelményeknél nem csak csupán a hiányos törvények valának az okok a behajtás nehézségeire nézve, de a rosz bírák is.

Mert a mult burokratikus rendszer alatt, hol a bíró mindenható volt, láttuk, hogy az egymás kifogatására szánt paragrafusokban szabadon markolászó bírák önkénye mennyire irányadó volt az ugynevezett igazságszolgáltatásban.

Hogy mily fokra hágott a hitelkövetelmények behajtása körüli nehézség, azt egy szólnán mindenki tudja.

Láttunk szorgalmas iparosokat, kik egész tüzlet-tökéjüket egy nagyobb vállalatba fektették, s szokás szerint váltót nem kérvén, az illető megrendelő néhány kéz alatt rendezett váltó segítségével szerencsésen megbukott s az iparos még csak imént átszolgált árújához sem juthatott. Szemünk láttára adták el, hamis követelések fejében, a mi fizetetlen, így saját áruinkat. Így mentek többen tönkre oly iparosok, kik az idő nehézsége mellett is fenn tudták volna magukat tartani. Ez a törvény hiánya volt.

De volt rá eset, hogy az iparos, ki mindenét egy vállalatba fektette, oly megrendelőnek dolgozott, a ki nem bukott meg és árúja még megvolt, s a bírák hanyagsága miatt sem árúját sem pénzt vissza nem szerezhette. Évek multak el, míg az iparos világos pörét megnyerte; addig már az ő vagyonát rég elárverelték s családja régen koldusbotra, vagy jó barátok kegyére szorult.

Ez nem volt annyira a törvény hiányából származó, mint az első bíróságok tetszés szerinti, esetleges gyors vagy lassú eljárásából eredő hiba.

Azon kárhozatos esetek is előfordultak, hogy a bírák nemcsak hanyagságból vagy elhamarkodásból, de egyenesen részrehajló roszlelkű-

ségből siettettek vagy huztak valamely ügyet; amint jobbról vagy balról jobban meg valának vesztegetve.

Sőt számtalanszor megvesztegetés sem kellett. Politikai gyűlöletből is megrontatott számtalan polgár ügye; midőn a politikai érzelmek annyira irányadók lettek az igazságszolgáltatásban, hogy pusztá gyanúból számtalan iparosnak egész üzlete tönkre veretett. Sőt az is megtörtént, hogy a legártatlanabb polgár, ki tul akart emelkedni a hétköznapiság szűk körén, vagyonában, sőt szabadságában támadtatott meg; s ilyenkor aljas ál-okokból, nemtelen vádaktól indult ki a bíróság.

Az ily bírósággal szemben a politikai nagykorúságra erősen törekvő iparos-osztály, legjogosabb követeléseiben is, folytonos jogesorbításnak nézhetett eléje. A tartózkodás a polgárookra a politikai cselekményekben így erőszakoltatott.

A legvilágosabb pörök is, melyekben a követelést még az alperes sem tagadta, a birói bölcseség nyomán a fizetni képes alperessel szemben, négy-öt évig többnyire elhuzattak, ekkor az iparos, ki addig vagy tönkre ment, vagy 10—15 sőt 20 százalékos hitelre szorult volt, midőn öt év után függő tőkét visszanyerte, az alperes vagy 4%-ot fizetett, vagy a per-költségek kölcsönösen meg is szüntették. 20 száztóli tizlet-tőke, birói kenegetés, ügyvédi fizetés, után-járás, veszteglés, akadozás, végfőlakadásra, bukásra vezetnek a legszorgalmasabb iparos életében is.

Volt eset rá, hogy 4—5 év után az iparosnak nagy bölcsen vissza ítéltetett árúja, midőn már megromlott, tönkre ment; értékét részben vagy egészen elveszítette.

Innen származott azután, hogy sok esetben vagy nem hitelezünk, vagy ha hitelezünk s nem kaphattuk meg pénztünket: nem mentünk birót búsítani. Türtünk és vártunk, míg a jó vagy rozszlelkű adósnak meg- vagy nem tetszett fizetni. Ha nem fizetett is, számtalanszor oda hagytuk a pénzt. És veszítünk minden oldalról.

Az már egészen szokott dologgá vált, hogy szóbelileg megítélhető összegek rendes bíróság útjára vitettek; ez egészen a törvény hiánya, hogy a jelen költséges törvénykezés mellett is a legkisebb összegben sem lehet az adóst végérvényesen elmarasztalni.

Mindemellett a legfőbb hiba volt, hogy a paragrafusokat özönítő osztrák per-rendtartás és törvénynek nevezett szabványok minden ize ága odairányult, hogy a sokszoros föllebbezések és per-orvoslatok alkalmával mentül több bélyeg fogyasztassék. Tehát egyenesen rájuk mondható: miszerint nem azért hozattak, hogy a nyomasztó viszonyok által tönkre tett, ugynevezett állam-polgárokat boldogítsák, de még inkább kimerítsék élet-erejüket, pénztüket.

Nyomorult törvények azok, melyek csak azért hozatnak, hogy a népek kizsákmányoltathassanak.

Az osztrák törvény-gyártásnak minden része arról tanuskodik, hogy azokat inkább a pénzügyminister, mint az igazság-ügyek vezetője alkotta.

Az a tehetetlen éhesség, az a mohó étvágy, melyben az örökké türes állam-pénztár szenved, minden új paragraphus születésénél irányadóvá lön. Azért oly egyoldalúak ezen törvények, mivel szüntelen csak az állam-bevételek lebegtek az alkotók szemei előtt. A polgárok bevétele, közteherviselési képessége soha sem adtak irányt. Sőt a bevételek sokasításánál még arról is megfeledkeztek, hogy a kiadások sokasítása nem csak új bevételeket igényel, de az állam erejét kölcsönösen fölemészti.

Mindezen vakság mellett annyi előrelátásnak kellett volna lenni, hogy a polgárok bevételeit a törvény könnyítse, hogy az adót és terheket, a törvénykezés költségeit, a polgár legalább pillanatra is kiteremtse. —

Ez némileg be volt látva különösen azon esetben, a midőn a jog a fizetni képes részén volt, s a veszteség a fizetni képtelent érte volna, a jog ide büvöltetett, hogy amaz is ez is fizethessen.

Fájdalom, hogy a nevezetes országbirói értekezlet, a mely a jelen igen is hosszúra nyúló ideiglenes állapotokra a jelenleg divó kétjellemű eljárásoknak utat nyitott, épen nem menté föl a hitelkövetelmények nehéz behajtásának nyügei alól az iparost, a kereskedőt, a földművelőt, kik egymás nélkül hazánkban boldogok és elégedettek nem lehetnek. —

A jelen bizonytalan állapotok a birók és perlekedőkre nézve egyiránt elviselhetlenek, ha az elsőben lelkiismeret van.

Ezen pontban előadottak szintén erősen nyomták közelebbi időben az ipart, de nem kevésbé a következő pontban fölhozandók.

5. Az iskolázás elhanyagolása a dolgozó osztálynál általában, s a hiányos tanrendszer; s miért nincsenek nekünk kellő számú szakképzett iparosaink?

Igaz, hogy nagy részben egy társadalmi bűn okozza, hogy tudományosan képzett s gyakorlatilag ügyes iparosunk, egy személyben a két tulajdon öszpontosultával, kevés található.

Bizonyos, hogy nálunk, harcias nemzetnél, még a Kazinczy-féle nyelv-mozgalom idejében az iparos copfos, parókás német volt s az ilyen meiszter-félékkel a deákos és nemes embereknek csak inasaik szoktak diskursusba bocsátkozni és társalogni.

A veszedelmes osztályoskodás miatt az ifjak, jobb házból, csak nagy büntetésképen bocsátattak az iparos pályára. Jobbmódú és jobb eszű német ajkú fiak mind ugynevezett urrá neveltettek.

Eszerint nem csoda, hogy ész- vagy pénzbeli tehetséggel megáldott jómódú iparosaink folyvást külföldről kerültek közénk.

S ez jóformán mai napig így van. Néhány kivételével jómódú gazdáink maig is, ugyszólván urnak akarják nevelni gyermekeiket; elfeledkezvén róla, hogy hazájukat épen nem teszik urrá s hogy a mai fogalmak szerint ur az, aki szellemi és anyagilag független tud lenni, s ezen előnyöket rendszeres idő és körülmények között az ipar és kereskedelem leginkább képes nyújtani.

De nézzük az iskolázás elhanyagolását:

Az iskolázás elhanyagolása hazánkban, különösen a magyar faj között, nem olyan természetű, mint az első pillanatra látszik. Egy közelebbi akadémiai értekezésben szakavatott férfaink egyike alaposan kimutatá, hogy mi rendkívül, sőt tulságos gymnasiumos nemzet vagyunk.

Ugyszólván nincs faj, melynek iskolázott fiai közül, sőt népességéhez aránylag, annyi járná a gymnasiumot, mint a magyarokból.

Ellenben a reáltanodák nemcsak hogy igen csekély számban vannak nálunk föllállítva, de ez a néhány is, a mi van, ugyszólván nem is látogatatik. Tizenkét gymnasiumi tanulóra esik egy reáltanuló. 30 ezer gymnasiumi tanulóval szemben 2500-nyi reál tanulóvan. Hasonlítás okáért ugyancsak az akadémiai értekezésben felhozatott, hogy Poroszországban 20732-re ment 1864-ben a reáltanulók száma.

Ha tekintjük a kültországai gymnasiumokat, melyek ugyan a bölcsészettel szintén erősen tömetnek, de mégis a mi gymnasiumi rendszerünknel sokkal gyakorlatiabb irányt követnek, így az ottani gymnasiumi tanulókból sokkal több iparost, kereskedőt látunk kiválni, mint a mieinkből: holott már ott a reál-iskolákat látogatók nagy tömege is nagy mértékben növeli az értelmes iparosok számát és erejét.

Nem szándokunk magasztos ősi intézmények ellen támadást intézni, de az igazsághoz hiven el kell mondanunk, hogy a mi törvénytudomány és egély utáni költői és diplomatai szomjunk mellett a fő hiba onnan is származik, hogy ez az elméleti hajlamokkal eredetileg ugyan nem tulságosan megáldott nemzet ezen költői tudási vágyát gymnasiumi tanulása közben akként sajátítja el, hogy leginkább ilyenekkel traktálatik, s ugyszólván evés közben jön meg étvágya.

Tudjuk mily vádat mondunk, midön kijelentjük, hogy:

Szándékosan tolatnak a magyar tanodák a tulságos elméleti irányba. Ugyannyira, hogy noha az elmélet szabad röpte néhány vaskalapos által korlátoltatik is, épen ezen minden gymnasiumnál föltünedező khatedra-zsarnokok terelik le az ifjúságot a gyakorlati ösvényről.

Ismeretlen kezek működnek a gymnasiumoknál, melyeknek föladatok nemcsak csömörlésig töltögetni az ifjúságban az elvont lélektan és egély titkait, mit talán magok is csak sejtének, de hogy egyebet

ne mondjunk, még a hazafiságot is ábrándnak tartják, az elmélet virágát, a költészetet pedig, ha nem csupán egélylyel foglalkozó hajlamban mutatkozik, ők tépik le vad kezekkel. S ha a tanári karban — mely egyáltalában csak dicséretet érdemel — olyanok találkoznak, kik a szellem-zsarnokok ellentétéként az ifjuságnak némi engedményeket tesznek, vagy épen gyakorlatiasabb növelési irányt akarnak adni, a föntírt titkos működők által, mint fegyelmileg vétkesek, mint erkölcstelenek denunciáltatnak. Így azon erény, ha t. i. a tanodáknál a tanár nem dorongolja szüntelen az egély és lélektan magolására növendékeit, büntül rovatik föl.

De ha tekintjük, hogy a 300 nappól álló tanodai évnek 100 napja részben szórakozásra, részben egélyre fordittatik, úgy találjuk, hogy még a megmaradt 200 napnak ismét 200 órája szenteltetik egély és lélektani célokra. Így az egész 300 nappól 600 óra, vagyis naponként 2 óra fordittatik az együtt tanulásra.

Ez idáig, habár egészben véve nincs helyén, még csak megjárna, de ha vesszük, hogy azon egy évi 600 órából hány fecséreltetik el a gyakorlati életben haszontalan holt nyelvek s elvont elméleti tanokra, s mily kevés marad a gyakorlatias irányú tudományokra! És mindenekfölött a fő hiba, hogy a tulságos elméleti irány mellett, az egész tanrendszer oly erősen elméletivé lesz, miszerint a mi gymnasiumainkból kikertült ifju nagy ritkán kap kedvet gyakorlatias irányú pályára, s ha ide kedve volna is, hiányzik nála a képesség.

Mint számtalan más országban, hol ugyan reál-iskolák által pótoltatnak a gyakorlatias irányú gymnasiumok, úgy nálunk a reáliskolák hiánya mellett még azon hiba is megvan, hogy a felsőbb osztályok is vallási szinezettel, cím és iránynyal vezetettek.

Mi megérjük, hogy reáliskoláink is valamely vallásnak címét fogják fölvenni; avagy mi egyéb ok miatt viseltetnek az egyháziak oly mostohán a reáltanodák irányában? Tehát ebből az következnek, hogy nemcsak a gymnasiumoknak tiltatik a realis irány, de a reáliskolák is elméleti irányba tereltessenek.

Ezen állításainkat tényekkel bizonyítjuk:

A szegedi iparos-segéddek egyesületének életéből.

7 éve, hogy ezen egyesület néhány iparos buzgólkodása, a „Szegedi Hiradó“ s e város polgárainak támogatása folytán létrejött; célja az iparos-segédeket az erkölesi romlástól megóva, mulatva oktatni, s a polgári életben szükséges jóízlést terjeszteni. Részletesen véve számtan, fogalmazás és rajzban tanítani, zene- és ének-kedvelőket ugyan ezekben ismeretekre oktatni és buzdítani; de egyszersmind iparkiállítások által magát az ipart emelni. Szóval az egyesület célja: művelt iparosokat, szorgalmas, életrevaló polgárokat adni a társadalomnak, a hazának.

Kezdetben az alapítók nem elleneztek, hogy amint az egyesület megalakuland, fölvegye a katolikus címet.

Azonban alig hogy e cím értelmében a többség az egyháznak belrendezési engedményeket adott, azonnal megkezdett a tisztán gyakorlati és erkölesi irányú egyesületnek egészen vallási intézménynyé való átalakítása. Már oltár-kép, vallási körmenet, s minden gyakorlati irányt háttérbe szorító egélyi törekvések kezdének előtérbe tolni.

Tehát iparosok alkottak érettebb ifjak részére, ész-, jellem- s szak-képző reális intézményt, s még ez is erővel vallásivá, elméletivé céloztatott átalakítani. Ez magyarázza a tanodák tulságos elméleti irányát. —

De többet kell e tárgy felől mondanunk, mert erre az intézetre, mint a maga nemében egyetlenre, féltékenyek és büszkék vagyunk. De meg ezen intézet 7 éves rövid története igen tanulságos is.

Amint az intézet keletkezésében volt, a megyés püspök 20 frtot ajánlott rá, de amint megtudta, hogy nem lesz vallási, hanem csak gyakorlatilag hasznos és csak erkölesi intézet, megvonta Ő méltósága az ajánlatot, s úgy látszott, hogy föladatul tűzte a kath. klerus helybeli tagjai elé: az együletnek minden ároni üldözését. Mi iparosok az egyület alkotásánál, midön a vallási céget letettük, noha mellözni óhajtottuk az intézetnek a sok vallási intézmények mellett, fölösleges kápolnává átalakítását, sőt ezt egyenesen megakadályozni akartuk, de nem volt szándokunk a vallási oktatást kizárni az egyesületből. Sőt fölkértük az egyházat, hogy legyen az intézetnek, mint erkölesi intézménynek, pártfogója; ha pénzzel nem, legalább jóakarattal és erkölesi támogatással. Vallás-tanárt kértünk. Ez nemcsak megtagadtatott, de a többi reális tudományok tanárai, kik már az együletnek megnyerettek, mint az egyháznak alárendeltjei, szintén rendre eltiltattak az egyesület támogatásától.

Még néhányszor tön az egyház erős kísérleteket az egyesületnek vallási egyletté tételére, de sikertelenül; mert átláttuk, hogy itt nem lehet alkudni és engedni, s hogy ezen egyesület nemcsak nagyon is korszerű, de a kor kívánalmailhoz mérve igen is kevés a hézagot betölteni, s minden jó irány és jó akarat mellett sem lehet csak a folytonos fejlesztésben megnyugodnunk.

7 évig dobáltatának sárral az egyület előharcosai, kik hogy nem szereplési viszketegből küzdöttek, onnan is kitünik, hogy az együletnél soha vezetői fő-tisztségre nem törekedtek.

Az elmondottak után, az igazsághoz hiven, ki kell jelentenünk azt is, hogy az egyház nem hogy meg nem szünt ezen egyesületet támogató tanárokat üldözni, sértegetni, de némely ellen oly szigoruan lépett föl, hogy a város polgárságának egyetememes védelmére kellett a tanárnak szorulnia. —

Más oldalt az egyház folyvást megtűri, hogy nevében a legműveletlenebb és durvább hangon ezen egyesület nyilvános lapokban, mint az „Idők Tanujá“-ban és a „Tanodai lapok“-ban is szüntelen korholtassék. Annyira mennek ezen félhivatalos egyházi levelezők, hogy nemcsak az együletet, de a támogató polgárokat is lebetýározzák, nem is említvén az eretnek és istentelen féle címzéseket.

Midőn az egyház minden közoktatási intézményt keze közé ragadott s ily nagy katolikus városban, hol vallási féltékenységre ok sem lehet, még az egyetlen erköcisi és gyakorlati oktatásra szánt érettebb koruak egyesülete sem türetek, azt kell belátnunk, hogy a legfőbb hátrány a gyakorlatias irányú tanodáknál is a tulságos egyházi atýáskodásból származik; s ami tanodáinkban szolgálalkü kiskorú növendékeket akarnak képezni. Az ilyenek vagy az ellentétbe, a rakoncátlanságba mennek át, vagy ugy eltörpülnek, hogy az ugyis igen sok önállási eröt igénylő gyakorlati, különösen az iparos pályán, iskolai tanulmányaikkal sehogy sem állhatnak meg.

Innen származik, hogy az eredményeket számító apák a meglévő reál-iskolákba is csak gyéren küldözik fiaikat.

Igaz, hogy a ki uralkodni akar és önállóvá lenni, tanuljon meg előbb engedelmeskedni; de amint az engedelmesség az egyház által nemcsak ifjak, de vén tanárok, egyesületek, és a mi legtöbb, egész városok polgárzatától követeltetik, ez nem vezet önállásra, de igenis szolgálalkütségre, vagy mondjuk ki: nemére a szellemi rabszolgaságnak.

Ki kell jelentenünk, hogy a mi a reáltanodák egészen külön nem választatnak a többiektől, vagy az összes tanodák ki nem vétetnek az egyházi gyámság alól, addig iskolailag, az az elméletileg és gyakorlatilag egyiránt képzett iparosaink nem lesznek.

Óriás hátrányuk a mi iparosainknak, hogy ha iskoláztattak is, idejüket és kedvüket oly tanulmányokra fecsérelték el, amiből igen kevés hasznuk lévén, a nyugoti jól reáliskolázott iparosokkal külesin és alakra ritkán versenyezhetnek; sőt néha a csinnal párosítandó szilárdságot külön sem képesek megadni készítményeiknek; nem a természetes ész vagy ügyesség, de épen az iskolázás hiányos volta miatt.

Ezen állításunk mellett bizonyít az is, hogy a magyar iparossegédek a külföldi gyárakban és mőhelyekben ügyes, pontos, tiszta, szabályos és gyors munkájokért legkapósabbak, de a mütani vezetésre nem alkalmaztatnak. Igaz, hogy ezen nem alkalmazásnak a fő tudományvaló egyedártskodás, a szükkeblü féltékenység is az oka, de mindenek fölött az oly igen szükseges mütani tudományok hiánya is.

Politikusaink kiállják a versenyt, törvénytudóink megverik tudományuk terén a külföldit, de ezzel a haza nem lesz megmentve, szegényedni fog szüntelen; ha mi az ipar-áradatnak az értelem és töke

nagy harcának csak Corpus Jurisunkkal akarunk ellent állani, az általunk is igen imádott könyv mindenható szépsége és jósága mellett is megbukunk. —

Megverettünk mi, nem ugyan az egyes okok által, de megverettünk az okok egyeteme, óriási összege által.

Ezen okokat részben és általános kivonásban iparkodtunk ismertetni. —

Itt-ott talán gyorsan futottunk át nevezetesebb adatokon, részletesebben földeritendő okokon, de ezt azért tettük, mert midőn a közlelbbi II. szakaszban a véleményünk szerinti javításról és óhajtasokról szólandunk, számtalan okot és okozatot ujban fejtegetnünk kell, habár az ismétlések elkerülése tekintetéből a kérdéseket más-más oldalról iparkodandunk megvilágítani, az összefüggés tekintetéből azonban itt-ott kénytelenek leszünk az előadottakra is bővebben visszatérni.

II. Fejezet.

Az emlékirat kívánatai és kérelmei a magyar országgyűléshez.

1. Megállapítása egy korszerűen szabad ipar-törvénynek, de ennek megalkotásáig is az 1859. 20-ik decemberi iparrend azon tételeinek megváltoztatása, melyek a politikai hatóságtól egyrészt nekünk megfelelően nem érvényesítettek, másrészt az idő és gyakorlat által célszerűtleneknek bizonyultak be.

Mindenekelőtt ki kell jelentenünk, hogy midőn az előzményekben minden igaz magyar hazafi keblét méltán keseríthető körülményeinket helyzetünkhöz mérve, és gyöngé erőnkől telhetőleg, részben is csak röviden, itt-ott talán homályosan esestetünk is, mindamellert mélyen átgondoltuk az orvoslás nehézségeit, de egyszersmind nagy szükségességű voltát is.

Nem ok nélkül keressük a hiányt és az orvoslatot egy korszerűen szabad és józan ipar-törvény hiánya, illetőleg alkotásában.

Valamint legtöbbet szenvedünk az utóbbi évek rakoncátlanságaiból, így a legfőbb orvoslatot innen, ez oldalról kell várunk.

Itt egyszerűen mondhatnók, hogy az utóbbi évek octroyált rendeletei ellenében kérjük mi is a mi saját jogfolytonosságunkat, s kérjük a 48-iki ideiglenes ipar-szabályok életbeléptetését s a mai szabadnak ne-

vezett és fejtelenségre vezető, de folyton élethén levő octroyt egyszerűen felfüggeszteni.

Azonban, mint ezt könnyen be is láthatjuk, a 48-iki ideiglenes ipar-szabványok szintén nem felelnének meg a korszerűség kívánalmainak, s ezek sem valódi törvények, csak szabályok, de meg különösen belátva az előhaladt európai államintézményeket, de kiváltképen az ipar-viszonyokat is, nem engedhetjük magunkról föltenni, hogy retrograd lépést akarnánk tenni. Ezt szégyenlenők a művelt európa hatalmas közvéleményének szigorúan ítélő széke előtt magunkról föltételeztetni.

Azonban minden jó szándékunk mellett is ki kell jelentenünk, hogy az 1859-ik évi ugynevezett szabad ipartörvényt nem csak hogy jónak nem tartjuk, de szabadelvűségét is meg kell tagadnunk.

Nézzük ama törvény néhány leglényegesebb tételeit:

Miután a 7-ik §-ig, tehát 6 §-ban ugyszólván bárkinek, még a 14 éves gyermeknek is iparjog adatik, ha megfizette jogát; már a 7-ik §-us arról is gondoskodik, hogy az iparjogok miként vétessenek el, t. i. egyszerűen a jövedéki kihágás miatt is. Azonban csak újra fizessen a jogvesztett; újra jogot nyer, sőt külön kell iparjogot váltani a 14 éves fiúnak és külön üzlet-vezetőjének is, ezek tehát duplán fizetnek.

A 11-ik §. több ipar üzését megengedi, de mindannyira jegyet kell váltani, s mindannyitól külön adót fizetni.

Tehát szabadság mindennek ha fizet, fizet és csak fizet; jog és szabadság pénzért.

A 13-ik §-tól, bezárólag a 41-ig, az említett ipartörvény az ugynevezett engedélyezett, vagyis külön engedélyhez kötött iparokkal foglalkozik. Itt azután vannak elég egymás kiforgatására szánt szabványok, melyeknek tömkelegéből egy vezet ki, s ez ismét a pénz.

A 42—60-ik §-ig az ipar-telepítvények, eladási helyek, külön özvegyek és árvák jogfolytonosságának mindmegannyi új és új bejelentése, és új meg új megfizettetése, bélyeg sat. jövedék behajtásának újabb tömkelege táratik elénk.

A 60-ik §. meg egészen értelmetlen volna, ha az ember az egész törvény szellemén átvonuló veres fonalat nem látná, melynek neve pénz. —

Szól pedig e §-us imigyén:

„Ha valamely ipartüzőnél az önálló ipartüzés törvényes kellékei valamelyikének eredeti és még folyvást tartó hiánya utólag fedeztetik föl, az ipar folytatása akármikor megtiltathatik, illetőleg az ipar-jegy vagy engedély visszavétethetik.

„Azon engedélyezett iparoknál, (t. i. a külön engedélyhez kötötteknél) melyeknél a helyi viszonyok tekintetéből korlátozás szüksége áll be (18. §.) az engedély vissza vétethetik, ha az engedélyes az ipartüzletet

6 hónap alatt az engedély-adás után meg nem indítja, vagy később ugyanannyi ideig abban hagyja.“

Az első három sor törvényes kellékek hiányairól szól, de ugyan micsoda kellékeket kíván a 14-ik évet elért embertől? semmit! De igenis lehet sejtünk, hogy nem fizetés esetében a fizetés kelléke van megsértve. Ez az értelme a 60-ik §-us első bekezdésének.

A második bekezdés a külön engedélyhez kötött iparoknál, mint pl. az építészet s több efféléknél azt mondja, hogy valaki ha 6 hónapig üzletét meg nem kezdte, üzlet-jogát elveszti. 6 hónap igen rövid idő, de csakugyan elég, hogy egy pénzen vett jog annyira elévüljön, ha nem hajtatik általa az államnak jövedelem, azaz: ha nem folytatatik, hogy azt többé használni nem lehet, tehát újat kell váltani.

Ez a legrutabb, de legjellemzőbb része az ugynevezett szabad ipartörvénynek.

A 61-ik §-us az ipart érhető kintüntetésről is szól, t. i. azt mondja: oly iparvállalatok, melyek a nemzeti-ipar emelésére s az ipar és kereskedelem élénkítésére kitünő jelentőségűek, azon kintüntetést nyerik, hogy a kétféjű sást betültethetik cimérukbe, s a cs. kir. szabadalmas elnevezést használhatják. Ez esetben azonban újban fizetni kell.

Az ötödik fejezet 62—71 §-ig, a vásári eladásról és jogokról szól, neveltséges korlátozásával a szabad-kereskedésnek, pl. a 65-ik §-us a marha-vásárokon tiltja az ipar-cikkek árulását, s minden egyebet, vagy megfordítva.

Ez ismét a tulságos rendőri atyáskodás eredménye.

A 6-ik fejezet a 72-iktől egészen 105-ik §-ig a segéd személyzetről, valamint ezeknek az egymás és a munka-adó közti viszonyáról szól, még pedig pl. a 81-ik §-ban ily neveltséges kitéttel: Az ipar-üzlet megszünése és a segéd halála által a munkálati viszony magától megszünik. Megjegyzendő, hogy a köz-első §§-sok az idő előtti felmondásra szabott büntetésekről szólván, az idézett §-us első bekezdése úgy tűnik fel, mintha a törvény nem akarná, hogy a meghalt segéd tovább is dolgozni kénytelenitessék mesterénél.

De mire való is 34 §-son keresztül, segédek, tanoncok és több efélékről beszélni, midőn ezen böles törvény a mint van, azt eredményezte, hogy segédek és tanoncok több ipar-üzletnél nincsenek, mert ahol a kontárságnak tág tér nyílt, ott megszűnt minden tanulási vágy, ott már 14 éves gyermekek ipar-üzletet kezdhettek, ha pénzők van és kezdenek is rovására több olyanoknak, kik egész életüket szánták valamely ipar alapos megtanulására.

A 7-ik fejezet az iparos társulatokról szól, a 106-ik §-tól egész a 130-ig.

Ez a fejezet sok szép eszmét is rejt magában, de az előmenyek által minden jó irányai megsemmisítenek.

Pl. a 114-ik §-us azt mondja :

Az iparos társulatok célja azon intézetek és előkészületek előmozdításában áll, melyek az egyetemes iparos érdekek föltételeit képezik.

Különösen feladatuk :

a) Gondoskodni a társulat tagjai, s azok hozzá tartozói (113. §.) közti szabályozott viszonyról, kiváltkép a tanulás és szolgálati kötelékre vonatkozólag. (Micsoda kötelék? hisz senki sincs szorítva a tanulóságra vagy segédkezésre.)

b) Az illető perpatvarok elintézése.

Hogy lehet perpatvart elintézni, ha az ily társulatnak büntető joga nevetségessé van téve, a nem kötelezett összetartásban?

c) Szak-iskolák alapítása vagy elmozdítása, s az azokrai felügyelet. (Ki járja ezeket zilált viszonyaink között, ha nem kénytelen valaki bebizonyítani, hogy tanult légyen valamit? S ki tartja fön? egy zilált társulat?)

d) A társulat tagjait vagy hozzátartozóit, betegség s más szükség idején segélyző-intézetek alapítása, s az azokrai felügyelés.

Nevetséges dolog; a kormány elvette a céhek, ez által a társulatok bekebelezési jogát, a segédek segédi kötelmeit megszüntető, s azt akarja, hogy ezek mégis oly tömör testületet képezzenek, hogy még egymáson is segíthessenek. Tehetlenekből álló tömeg maga is tehetetlen.

De különben mit ér az ilyen egyesülés, ha ennek semmi joga, csak terhe és egyesületi kötelmei vannak.

A 8-ik fejezet 131-től 140-ig terjedő §-okban a kihágások és büntetésekről szól.

Kihágásul leginkább a bejelentés és ipar-jegy váltás elmulasztása vétetik, s ez elég szigoruan is büntetettik, egész 400 frtig terjedő pénzbírsággal, vagy 3 hónapig terjedhető fogsággal.

A 138-ik §-us szól az iparjog elvesztése esetében annak eladható voltáról is. Ugyan mi okra azt eladhatni? Hogy talán egy kevésbé bemoeskolt név alá még gyanusabb egyén bujhasson. Mert különben szükségtelen valakinek más neve alá bujni, amidőn már 14 éves korában önálló tüzletet kezdhet.

A 9-ik fejezet 141—152-ik §-ig, a hatósági eljárásokról szól, ez, valamint az előző fejezet, nagy részben az osztrák „Büntető törvénykönyv“ ige-ágas paragraf tömkelegére támaszkodik, pl. a B. t. k. 321. §-a szerint az iparos elveszti ipar-jogát, ha bizonyítvány nélküli segédet üzletébe felfogad.

A B. t. k. 330-ik §-a szerint szintén az ipar-jog elvesztésével jár, ha valaki az tüzletéhez szükséges títő, nyomó, vagy kézi-sajtó gépet tart. —

Az építőket jogvesztés éri ugyancsak a B. t. k. 384-ik §-sa szerint, ha állványaikat gondatlanul vagy hiányosan készítik el. És a többi. —

Szóval a B. t. könyv száznál több §-sai rendelkeznek az iparjog elvesztéséről, ugyannyira, hogy ezen szabadnak nevezett ipartörvény a tudatlanabb és járatlanabb egyénekre nézve valóságos kelepce és megszorítási tömkeleg.

Az igaz, hogy nem kell ahoz nagyszerű jogtudomány, s ugyszólván elég a józan jogfogalom, hogy valaki belássa, mi a törvényellenes cselekmény, de kérdés, hogy bir-e minden iparos a kellő jogfogalommal, egy beteges szervezetű B. t. könyvvel szemben? S ha már büntetésreméltó dolgok volnának az iparos cselekményeiben, hasznos-e az államra nézve, hogy egyéb visszaélés, mint az egyetlen egy, amely az iparosra és a közönségre nézve legfőbb, t. i. az iparosnak ipar-cikkek hamis, vagy tudatlan készítése általi csalás, büntetessék a jog-vesztéssel.

Szerintünk egyedül a tudatlanság, vagy rosz lelküségből eredő kijátszása, vagy megcsalata a közönségnek méltó arra, hogy az iparos jogai felfüggesztessenek, vagy elvétessenek.

Ezen bajok megelőzésére a legjobb óvszer, ha az iparos, mint tanuló és segéd kitölté a tudás és becsületbeli képesség próba-éveit, s nyilvános vizsga útján bocsáttatik iparüzletének önálló gyakorlatahoz.

Van még az érintett szabadipar-törvénynek egy függeléke, amely 8. §-ban a munka-könyvekről szól, nem valami kielégítő modorban, sőt az előbbiekkel ellentmondólag is.

Szerintünk az egész, ezen 1859-ik évi dec. 20-án kiadott rendelet, nemcsak hogy előkészület nélkül rohant meg bennünket, de ferde, itt-ott tulponos, ismét tulhanyag szabályaival céltalan, s a társulatokra vonatkozó, s részint a hatóság által roszul alkalmazott, részint a körülmények hatalma miatt kivihetetlen szabványaival egészben felfüggesztendő és helyette józan ipar-törvény a kornak megfelelő szabad szellemben, de igényeinkhez és körülményeinkhez mért fejleményes alakban volna hozandó.

Hogy körülményeink és szokásaink, valamint helyzettünk sarkalatos kívánalmai, pontos és szigoru figyelembe vétessenek, e ponthoz mi egy ktlön javaslatot dolgozandunk ki, és azt a központi emlék-irati bizottmány-nak beküldendjük % mellékletben.

A mely javaslatunk fővonásai oda irányulnak, hogy egy a kornak megfelelő szabad-irány mellett, a társulati és testületi legtömörebb sorakozás által, a hazai iparos-osztály úgy anyagilag mint szellemileg, az öt megillető helyet elfoglalhassa.

S hogy ez elérthessék, a társulatok és testületek részére a lehető legtöbb cselekvés hagyatván fön, eléjük ugyanannyi kötelmek szabassanak; az egyéni tökéletesedés, a közművelődés, közérkölesi-

ség és közvagyonosodásban találja törekvéseinek célpontját. Hogy jó előre beláttassék, miszerint az egyedek boldogsága csak a társadalom köz-előmenetelében érhető el, és viszont rendezett társadalom csak tökéle-
sebb egyénekből alkotható.

2. Megállapítása egy a kereskedelmi kamrától független iparkamráról szóló törvénynek azon engedménynyel és hatáskörrel, hogy az mint szakértők testülete, mind a kormány és országgyűlés minden az iparosok érdekét közvetlen vagy közvetve érintő törvény hozásánál kereskedelmi és vám-szerződéseknél stb. véleményért megkérdztessék, mind az ipar-viszályokban mint döntő bíróság határozzon. A tagok az összes iparosok és gyárosok által saját kebelökből választassanak.

Ezen pontban röviden, de már értelmesen körülírt iparkamrának szükséges volta, nemcsak más országok gyakorlatából, de különösen saját szükségünk belátásából annyira életkérdéssé vált, miszerint alig hihetjük, hogy ennek fölállítási szükségessége többé kérdést is szenvedhetne; azonban e tárgybeli független nézetünket előadni annál inkább kötelességünknek tartjuk: minthogy erre a körülmények által nemcsak utalva vagyunk, de a központi bizottmány által barátságosan föl is kéretünk.

Nézetünk szerint, egy a kereskedelmitől független önálló iparkamrának szükségessége onnan is következtethető, hogy vannak nagy országos kereskedelmi, nemzet-gazdászati és ipar-kérdések, melyek nem egy esetben az ipart szenvedő- vagy cselekvőleg egyenesen érdekelvén, az iparosok egyenes, sőt közvetett befolyása nélkül lehet, hogy a kereskedelem javára s az ipar kárára egyoldalulag oldatnak meg.

De számtalanszor jönnek elő olyan, az ipart egyenesen érdeklő kérdések, amelyeknek főfontossága félre ismertetvén, egyoldalulag vagy éppen sehogya sem is jönnek megoldás alá.

Oly kérdések is vannak, amelyek a kereskedelem szempontjából talán, de nem az ipar szempontjából, megoldás, megvitatás és fölkarolásra valók.

Sőt olyanok is vannak, amelyek ha az ipar szempontjából is megvitatatnak, még ez által a kereskedelem is nyers különben talán sem az ipar, sem a kereskedelem nem nyert volna a holtan hagyott dolgokból.

Szóval, ugya kereskedelem, mint az iparnak, megvannak különös és egyetemleges érdekeik, dolgaik; ezeknek életben tartására szakértők kölcsönös testületei szükségeltetnek. Ezt követeli nemzetgazdaszatunk józan előmenetele. Ezt követeli nemzeti vagyonosodásunk fejlesztése és a károktól s káros lépésektől megóvandó érdeke.

Ezért mi a magyar ipar-kamrának föllállítását s törvény általi megerősítését, szabályozását midőn kérjük, azt is óhajtanók, hogy ezen iparkamra nemcsak mint tanácsadó vagy mint birói szerepekre hívott testület, de minden ipar-ügyeknek külön előmozdítója, az országos iparkivánalmak és állapotoknak tényleges előmozdítója, oly hatáskörrel ruháztassék föl, hogy amint hisszük, majd nem sokára, amidőn az új ipartörvény hazánk városaiban az iparosok között a még maig a céhnevezet alatt önálló iparos testületeknek új erkölcsi és anyagi erőt és előmenetelt kölcsönzend, hogy közhatás buzoghasson a közérdekek felé, a hon összes ipartestületeinek központja, tengelye a magyar ipar-kamra legyen.

Adassék ezért az ipar-kamrának oly hatáskör és törvényerejű szervezet, hogy maga körébe vonhassa az ország minden iparos érdekeit. Azért, amidőn a pesti iparosok által elének terjesztett emlékirati terv II. szakaszának 2-ik pontját egyszerűen aláírnök, azon óhajtasunkat fejezzük ki, hogy az esetben, ha e pontozat az országgyűlés előtt kellő s érdemes tárgyalásra fog méltattatni, ide vonatkozó külön véleményünket — mely a jelen emlékirat szűk határai közé időrövidsége miatt be nem vonható — annak idejében fölterjeszthesstük.

3. Megállapítása egy rendszeres polgári- és büntető-törvény-könyvnek, valamint egy korszerű kereskedelmi- és váltó-törvénynek.

A jelen pontot, midőn szintén egyszerűen aláírjuk, úgy hisszük, fölsőleges minden hosszabb mutogatása a kért dolgok szükséges voltának. Annál inkább, mert az általános helyzetet ecsetelvén, sokszor kellett e tárgyra utaló bajokat mutogatnunk, amelyeknek orvoslata egyedül a törvényhozástól várható.

Különösen még az ipar-rendtartás jelenleg divó szabályai egészen az osztrák büntető törvénykönyvre támaszkodnak; ezen körülményt, amint kimutattuk, szükséges lévén megváltoztatni, okvetlen kell a honi törvényhozásnak a hiányok pótolásáról is gondoskodni.

Mindenek fölött, ha tekintetbe vesszük a hitel-követelmények nehéz behajtásánál fölhozott okainkat és nyomatékos érveinket: minden szemléző ész és gondolkodni szerető s tudó fő beláthatja, hogy e pont életkérdése nemcsak a kifejlett polgári életnek, de a józanon szervezett kereskedelmi, ipar és földművelési viszonyoknak, szóval a nemzetgazdászati egyetemének.

4. Az uzsora-védelem törvény általi eltörlése.

Szomoruan nevetséges dolog volna, ha az uzsora elleni szigorú szabályok, az állam által már rég meg nem tartatván, egyes törvény-tisztelekkel még mindig megtartatni rendeltetnének.

Különösen az utóbbi időben látjuk, hogy az állam ha 50-et kap, 100-at ir alá, s nem az ötventől, de ezen száztól fizeti a kamatot. Roszabb ez a 100 kamatos pénznél. De különben is ma már a pénz szintén nagy részben áruvá lön.

Ezért szükséges, hogy a pénz is legyen szabadon adható és vehető árucikk.

Ugy találjuk, hogy a hol az uzsora-törvényről mit sem tudnak, a pénz sokkal olcsóbb, mint nálunk, s még is értékesebb, pedig ugyszólván szintén szabad árucikk.

Ezért mi az uzsora-törvénynek egyszerű eltörlését óhajtjuk, s helyette a töke-biztosítást kívánjuk szilárdabb lábra állítani; mi által a hitel erősödvén, a félénkebbek és tartózkodóbbak tőkái kevesebb uzsora mellett fognak kibocsátatni; mert ma is, ezen nálunk drága pénz-időben láthatjuk, hogy a mitsem kockázatos intézetek és testületek 5 percentes pénzt könnyebben kapnak, mint sok kibuvó ajtóval megáldott magán kölcsönvevők 10—20, sőt 25 percentre.

A töke-biztosításra nézve leghasznosabb és legsikeresebb ut, ha az uzsora-törvények helyett józan hitel- és váltó-törvények hozatnak, melyek a világos követeléseknél gyors kielégítést nyujtanak.

Olcsóbb leend a pénz, s nem csak hogy az uzsora-törvény lesz fölöslegessé, de az uzsoráskodás is elenyészik.

5. Az eggenes adó igazságosabb elosztása.

Általános helyzeti vázlatunkban szintén fejtegettük az adó mértéktelen súlyát, mely hazánk bölcseiben levő iparát óriás ónsulylyal nyomja, a külhoni s az örökös tartományokbeli kifejtettebb iparosviszonyok mellett. —

Azonban reméljük, hogy hazánk közadóztatása a birodalmitól egészen külön fog választatni, s már ez által út fog nyilni, az egyenes adó igazságosabb fölosztására. Azonban még ez esetben is úgy kell a bölc törvény-hozásnak, illetőleg a végrehajtó hatalomnak gondoskodnia hogy az értelem és munka soha oly magasan ne legyen adóztatva, mint a töke, nehogy az értelem, munka és a szorgalom, különben is a töke rabszolgája lévén, még a dolog természetéből, az erő aránytalanságából folyó túlsúly és egyenetlenség által nyomassék.

Beismerjük, hogy hazánk nem a nagy tökéek hazája; de miután minden kedvezmény, mely az osztrák rendszer által a töke részére nyujtatott, még semmi kedvező eredményt föl nem tüntethet, kérdés, hogy tovább is jelen alakjában hagyassék-e, vagy talán nem volna-e tanácsosabb az értelem és szorgalom emelése által iparkodni a tökenövesztésre, s az értelmet és szorgalmat védelmezni. A tökének azon látszóla-

gos rövidségért, hogy az ő rovására az értelem és munka pártoltatik, lehet értékesebb kedvezményeket szabni és nyújtani, a józan váltó és kereskedelmi ipartörvények által. — De minden esetre szükséges, hogy a tőke magasabban adóztassék mint a munka s a nagy tőke ismét magasabban, mint a kicsiny.

Mindenekfölött szükséges, hogy a tőke fölszabadulván, a pénz szabad kereskedelmi cikk legyen és ne drágán csempészett dugárú, mint ma, de szükséges, hogy a pénzkereskedés adója úgy készítessék elő, hogy a tőke nyomása az értelem és szorgalom, az ész és munka ellen oly erős ne legyen.

6. Nagyobb számú iskolák föllállítása a kormány részéről, különösen reál- és szakiskoláké.

E pont az, mely erős módosítás alá esik nézetünk után.

Nem mintha nem követelnők a reál és szakiskolák föllállítását a kormány részéről, de mindamelllett, hogy nem sokaljuk tanodáink számát, úgy találjuk, hogy a meglevőkön kell változtatni s nem tulságosan a számokat szaporítani.

Átalános vázlatunkban mutogattuk, hogy meglevő reáliskoláink sem látogatvák kellőképen, ennek főbb okait ide tartottuk kifejtteni, hogy indítványunkat támogathassuk is egyszermind.

Szükséges, hogy a népiskolák már minta-iskolák legyenek, kevesebb, fokozatos, több párvonalos osztály állitassék. Mert az eddigi tanrendszer mellett már az elemi osztályokban bemagoló elméleti kevesebb szám és iránytani, több egélyi oktatás nyomta magát előtérbe s merontá az egész iskolázási rendszer alkatát.

A mai elemi osztályokat egy évi magántanulás után menten át lehet ugrani a magolásra hajlandó ifjúnak. Ellenben a túltömöttségben némelyik fiú tanári figyelem nélkül vánszorog át 4—5 év során az elemi osztályokon, s ott van a honnan kiindult, pedig talán több felfogása volna, mint ama magolónak, ha t. i. értelmét fölébresztteni alkalom, eszköz lett volna nyujtva.

Az alreál iskolák a gymnásiumok alosztályaival aként egyesítendők, hogy az algymnásiumok gyakorlatiabb irányba vonassanak, illetőleg tereltessenek. —

A jelenlegi tanrendszer és iskolai arányok mellett nagy meg-gondolás kell a szülönök, hogy gyermekét a föltületes elemi osztályokból egyenesen a reál vagy a mai gymnásiumokba küldje, mivel igen nehéz azt már oly korán meghatározni, valjon a fiúnak a tudományos vagy papi, iparos vagy kereskedelmi pályára, mérnökség vagy ügyvédségre van-e hajlama és képessége.

Ha pedig már a fiú az alreált járta, bajos dolog négy év után a gymnásiumba átmenni; de épen oly bajos gymnásiumainkból a felsőbb reáliskolába menni.

Ezért okvetlen szükséges, hogy 2 elemi osztály után a földművelés és iparos pályára kevesebb készültséget tehető szegényebb ifjak részére a polgári iskolák minta-iskola alakjában 2 osztályban fölállítassanak.

„Minden bölcsesség kezdete az Ur félelme!”

Elismerjük az irás szavainak igazságát s mégis azt kell mondanunk: hogy a kik nem készülnek a theológiára, azok a felsőbb osztályokban igen üdvtelenül erőszakoltatnak az egély és lélek-, valamint a hittan mélyebb dogmáinak tanulására; sem Istennek sem embernek nincs öröme azon ifjában, aki már gyakorlati élet-cél felé akarna törekedni és utjában folytonos egélyi pausákat kell tartania.

Ezért kérjük az egély és hittani tanulmányokat vasár- és ünnepnapokra áthelyezni, azontúl a munkanapokon az ifjakat gyakorlatias irányú földi dolgokban, világias modorban oktattatni. Ezt követeli nemcsak a tudomány, de maga a vallás érdeke is, mert a csömörlésig vitt dogmatizálás bármely vallástú tanodának és ifjoknak sem lehet sem anyagi, sem szellemi hasznukra.

Kérjük a nép-iskolák felállítását 2 elemi s két polgári osztályban, ezeket minta-iskolával összekötve; kérjük az algymnásiumok reális irányú átalakítását.

Míg e téren gyökeres intézkedéseket nem látunk, semmi reményünk ahoz, hogy iparosaink a külföldi, gyakorlatias, bő képzettséget nyert iparosokkal versenyezhessenek.

7. A katonai szolgálat megrövidítése, a munkások iparügységének tökéletesbítése tekintetéből.

Mi nem képzelhetjük magunknak Európát jelen társadalmi és állam-szervezeti rendszerében soká élhetőnek. Gyökeres átalakítások kellene, különösen a katonai szolgálat és a hadseregi létszám' mennyisége és minőségében. Vagy végelszegényedésnek néz eléje az ó-világ eme legműveltebb része, vagy meg kell változtatni rendszerét. A soldateska uralom épen úgy, mint a burocraták napjai meg vannak számlálva!!

De ezen nagy változás előidézésére mi jól ismerjük csekély erőnket. Nem is ez irányban, nem is ilyenmü változtatásokat óhajtunk lehető rögtön életbe léptetendőnek.

Azonban egy pillanatra sem mondunk le azon jogos óhajtásunk és kívánalmunkról, hogy a mint ez az új-világ nagyszerűen csodás, mond-

hatni a történelemben páratlan utóbbi hadjáratában és csatáiban csallhatlanul bebizonyult tény, hogy a hadsereget nem a folytonos tartás, de az ügy és céltudat, a lelkesedés teremtik és képezik nagygyá, s teszik dicősvé: óhajtanók, hogy ez nálunk is így lenne.

A jó timárt (Grant) láttuk jó katonává, sőt vezérré lenni, de a legjobb vezér is bajosan lehet csak közepszerű timár is.

Roppant káros befolyása van az Európában divó hadsereg-állításnak és tartásnak a társadalomra. Nemesak milliókat emészt föl a hadsereg és von el a közvagyonosodástól; nemesak mint az államnépességnek folyton emésztő s mítsem munkáló tagjai szerepelnek a katonák; de a jelenleg divó rendszer mellett a született kötelezettség szerint sok oly ifju, a ki hasznos munkás polgár lett volna, vagy épen ügyes szorgalmas iparos, lesz rossz, kedvetlen katona. De ez még nem minden.

A hoszadalmas szolgálat-idő tudata az iparos ifjuságot a 18—19-ik évében, a tanulás legsikeresebb éveiben már csüggeszteni kezdi; ha véletlen megszabadul, még így is káros befolyással van rá, s ha épen még be is soroztatott, még a legtgyesebb, legszorgalmasabb iparos ifjak is töbnyire elvesznek az iparra nézve. Mire visszakerülnek, elfeledik az ipar fogásait, elszoknak a dologtól, munkátlan, tudatlan tagjai lesznek a társadalomnak, s a honi ipar-üző osztálynak nyügei. Sőt sokan azon tudat mellett, hogy besoroztatnak, meg sem tanulják az ipart.

Sőt erkölcsi szempontból is rendkívül káros ez; mert a sziv és lélek legszebb virágai a kénytelen katonáskodásban, a tétlen életmód közepett gyümölcstelen vesznek el, avagy gyümölcseik: bűn és kárhozat. Ezekből önkényt következik, hogy a nemzeti szaporodás, éptestűség épen a legéletre valóbb fajnál leginkább aláásatik, minthogy ezekből legtöbb vétetik katonává.

2 évi rendes, 2 évi tartaléki szolgálat még a jelen államszervezet mellett is elég harc képes és képzett katonát ad az államnak. De újra meg újra mondjuk: hogy szerény véleményünk s a tapasztalat szerint nem a főnálló szám, a gépies eszközök száma, de a lelkesedettség, az ügyszeretet és céltudat teremtik a győztes hadseregeket.

Mi kérnök a sorozás megszüntetését, a toborzás behozatalát és a hadsereg leszállítását; addig is, míg ez behozatnék: a katonai szolgálatnak 2 rendes, 2 tartaléki évre leszállítását.

8. *A vaspálya-hálózat kiegészítése mellett lejjebb szállítása a fuwardéjnak nyers anyagokra és tüzelő szerekre nézve.*

E pont körül terjedelmes észrevételeink volnának, de mi itt nem elégszünk meg az egész vasuti rendszerrel.

Azonban a főnebbi pontot egészben s egyszerűen aláírva tovább megytünk s ide egy függelékot, a) és b) alattit tűzünk be.

a) *A vasutak kiegészítése mellett, az elhanyagolt alföldön országos utak építése.*

Ha egy nyugoti művelt ember közénk jön, amint a hegyekből kiér a sík földre, még néhány mértföldre gurul szekere ilyen amolyan csinált uton. Azonban néhány óra mulva vége a csinált utnak, vagy két düledező árokpart közé szorított kátyús süppedékek ingoványába jut, vagy ezer felé kigyózdó, ágazó járatlan utak tömkelegébe. El kell bámulnia az ősi kezdetleges állapot eme szüz egyetlen voltán.

Igen, de mi évek óta fizetjük az országos adókat, sőt a közmunkákat is. Hova fordítatnak ezek? Az örökös tartományok utai készülnek belőlük. Ez azután mostoha gazdálkodás, mostoha apaság.

Milliókba jönnek évenként az örökös tartományok utai. Nálunk kegyelemmorzsák sem áldoztatnak országos utakra.

Történetek itt-ott némi kezdeményezések, ezek által utaink még járhatlanabbak lettek.

Ilyen utak mellett azután könnyen beszél velünk a vasuti társulat, hisz így a verseny lehetetlen. Töri zuzza a vasut-társulat a mi áruinkat. Ellopátnak a mi áruink a vasuton, s megrontatnak. De ők sem kártérítést nem adnak, sem a versenytől nem félnek.

Ezért nem is tudjuk meghatározni a jelen rendszer mellett, mennyiben kívánatos p. o. a városunk alatt félkészben heverő alföldi vasutnak is az enyészettől való megmentése; ha mellette nem lesz jó országutunk, ez is oly módon fog velünk bánni, amint akar.

Azonban vasutakra és jó utakra egyiránt szükségünk van, de a vasuti árszabályok mérséklésére mindenekelőtt; de ezt követelhetjük törvényeink értelmében, amelyek szerint vasutat a törvényhozás beleegyezése nélkül sem építeni, sem pedig árszabályozni nem lehet.

c) *Csatornák építése.*

Negyedszázad év dőlt az enyészetbe, mióta Beszédes csatorna-terve az osztrák állam-mérnökök bölcsessége folytán a cancelláriai irodákba betévedt és elveszett talán örökre. Mi szegediek e csatorna-tervet fölélesztetni óhajtjuk és többet várunk egy ilyen csatornától, mely Pestet Szegeddel köti össze, mint a meglevő vasuttól s az építendő jó országuttól.

A pest-szegedi vasut amint létrejött, egész iparos viszonyainkat megváltoztatta. Lakosaink s különösen e vidék általában, az év egy részében termelő, más részben szállító volt, iparosaink ezek után éltek.

Ma termelésünk, csekély szállításunk megszűnt; iparosaink tengenek. —

Mi egy Szeged-Pestet összekötő csatornától nemcsak új iparéletet várunk e városra, de egy szebb jövőt e vidékre, ugy a termelőknek, mint az iparosoknak nézve.

Ha csupán e népes vidék egyedüli érdeke kívánná e csatorna létesítését, az országnak támogatni kelle ami jogos és szükséges kívánatunkat. De mi általános szempontból s az egész alföldi szállítás könnyítése és a vasutakkal való verseny szempontjából óhajtjuk és kérjük e csatorna kiépítését. —

Azonban mi országszerte célszerűen kivihető csatornákat kértünk. Nem kell ezekre annyi folytonos pénzpazarlást fordítani, mint a vasutakra, és aránylag több szegény embernek nyujtanak kenyeret és foglalkozást a vizi szállítás esetei és eszközei, s mégis olcsóbbá jön e szállítás, mint a vasuti. Mint pl. Bainville mérnök Szeged Kis-Hartát összekötő csatorna-terve szerint a szállítási költségek Pestig $\frac{1}{4}$ részre szállának. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy ne építtessenek ki a vasutak, sőt mint előre kijelentettük, igen is építtessenek ki; de ne strategiai, hanem kereskedelmi szempontból. Építtessék ki az alföld-fiumei vasut, de ne a zimonyi kiindulási pont szerint; ez katonai ut lenne a határon, a Száva mentén vonva, s hogyha a díjak önként le nem szállítatnak, a társulatok által nyomassanak le az ut- és csatorna-építések nyomán keletkező erősebb verseny által; mert a jelenlegi hiányos vasuti áru-szállítás mellett a jó szekér-uton vagy csatornán hamarabb kaphatók áruinkat. —

Röviden fejtjük ki e pontot, s elvárjuk, hogy ez érdemben a központi bizottmány saját teendőit bölcsen eltalálálandja és e pontot bővebben ki fogja fejteni.

9. A métre-rendszer szerinti hossz-, terület- és köbszá- mítás, s a vámsuly behozatala.

Mi nem kívánhatván, hogy Európa a mi mértékeinket fogadja el, az egyenetlen mértékek pedig az ipar és kereskedelemnek szállítás és felszámítolás, valamint a kiegyenlítésnek rendkívüli kárára vannak, eszerint mi e pontot egyszerűen aláírjuk, kérvén a métre-rendszer és vámsuly behozatalát.

10. A törvényes védelem kiterjesztése iparbélyegekről, mu- tatványokról és példányokra nézve három éven túl, és védelem a találmányokról szabadalmára.

E pontot is röviden érintve egészben aláírjuk, és kérelmünkkel pesti iparos társaink kérelméhez csatlakozunk, azonban a találmányokról szabadalmára nézve meg kell jegyeznünk, hogy a kormány eddig nem hogy maga karolta volna fel a találmányokat, s némely kormányok jó példája szerint maga iparkodott volna azokat kintüntetni és elősegélyezni, de ellen-

kezőleg, más országokban megindított, illetőleg foganatosított találmányok jobban védettek, talán kénytelenségből, az osztrák területen, mint az itteniek, ezért nem is csoda, hogy számtalan találékony eszű hazánkfia vagy elment külföldre találmányával s ott foganatosította és gazdagította a külföldet, vagy valamely nyegle külföldinek esett zsákmányaul, ki később ugy adta ki a találmányt, mint sajátját.

Sőt még azon találmányok is, melyek a főnebbi okokból eredő hazai részvétlenség és közöny dacára áldozat és vesződséggel itt bent létrehozattak, védtelen helyzetben hagyatván, sülödnek.

Városunkban is merült fel ilyen új találmány, a híres zsinorverő gépben, melynek titka szintén eloroztatván, az eredeti iránt, mely szabadalmat nyert volt, a szabadalom és jog védelme oly hiányosan gyakoroltatott, hogy ma-holnap több felé és számtalan példányban annyira fog terjedni az utánzás, hogy ha a feltalálók jogvédelmi pörüket megnyernék is, ezer gonddal és tetemes elviselhetlen költséggel fog járni az igen elterjedt utánzások példányainak elkobzása.

Neveléséges törekvés ekkor azon hittel törni fejét a lágeszü embernek, hogy majd feltalálván valami hasznos új dolgot, föláldozott munkás életének, elpazarolt fáradozásainak, talán élte alkonyán hasznát veendi. — Ezért újra kérjük az egész 10-ik pont kegyes figyelemre méltatását. —

11. Egyesületek és részvény-társulatokra vonatkozó engedélyezési kérelmek gyorsított hivatalos kezelésének kieszközlése a kormánynál.

Tudván azt, hogy elforgácsolt, megrongált pénzvizonyu hazánkban, de különösen a nagy tőkék eme rombolólag ható támadásai közepe, mennyire szüksége van az értelem és kis tőkének mentül inkább és hamarábbi csoportosulásra; az is világos lévén előttünk, hogy hazánkban a társulati eszmék mily hosszú vajudáson mennek át, míg testté lehetnek, de az is tény, hogy ilyenkor azután közlekedést idéznek elő. Ez a közlekedés épen a szütlemlés pillanataiban legélénkebb. Azonban épen ilyenkor, mintegy a lelkesedés lelohasztására szokott a kormány részéről való huza-vona bekövetkezni. Számtalan egyesületet tett már tönkre a kormány tulságos gyanakodása, midőn hosszadalmas gondolkodásával a közönség lelkesedését a fagypontra szállítá, vagy muló félben levő részvét között jött létre az egyesület, vagy épen létre sem jöhetett.

De magok a minden akadékoskodás dacára létrejött egyesületek számtalanszor oly megölő betűt nyertek alapszabályaik közé a kormány által beszurva, hogy mai napig sinlik örökös kiskoruságra kárkoztatott helyzetök sulyát.

S még ezentul, ha az egyesületek annyi akadály után fönn bírták magukat tartani, cselekményeik oly tulszigorú szemekkel ellenőriztettek, s gyakran oly éretlenül akadályoztattak, miszerint ezer csoda, hogy hazánkban egyletek mégis születtek, és még inkább csoda, hogy fönn is bírták magukat tartani, sőt többen eredményt is bírnak fölmutatni. A fő hiba, hogy a kisdedek ápolása, szegények, özvegyek, árvák táplálására keletkezett jótékony nőegyletek is titkos politikai célok rejtegetésével vádoltatának. Ezért igen is kérjük a 11-ik pont kérelmezését, illetőleg foganatosítását.

Azonban ez, az ez iránybani kérelmeink legcsekélyebbjét képezi, mi itt külön kérelmet tűzünk be.

T. i. ha lehet 10—15 egyénnek vállalatba bocsátkozni, társaságba állni, magán-társulat név alatt szerződven egymás között, miért ne lehetne nyilvános anyagi vállalkozási társulatokat egyszerűen bejelentés mellett alkotni s legfőlebb helyrendőri, közegészségi szempontok jöhetnek tekintetbe, mik ugy is minden egyes személy irányában tekintetbe vétetnek. —

Mi szükség arra nézve kormányi engedélyt eszközölni, hogy iparjogosult iparosok nyers anyagaikat együtt társaságban akarják venni és társaságban akarják iparcikkeiket eladni?

Ha több embernek szabad magán-szerződésre lépni, miért nem szabad társaságot alkotni?

Mi óhajtjuk, hogy minden társulatok, melyek nem tűztek magok elé politikai célokat, alapszabályuk egyszerű felterjesztése után szabadon megkezdhessék működésüket; különösen szükséges ez az adás-vevési társulatokra nézve. Ami egy embernek szabad, ez szabad lehet egy társulatnak is.

A mi egy társulatnak nem szabad, az olyasmi lehet, a mi az egyénnek is tiltva van.

12. Az építészeti szabályok törvényszerű megváltoztatása.

Az építészeti szabályokat, megvalljuk, hogy nem ismerhetjük. Azon egyszerű okból sem, mivel jelenleg semmi szabály sem tartatik meg szigorúan. —

Ha vesszük a vízépítést, ennél azt találjuk, hogy egyes magán- vagy mellék-körülmények az irányadók számtalanszor, s majd nem annyiszor egész községek érdekei figyelem nélkül hagyatnak, vagy szándékosan mellőztetnek. A folyam-szabályozásoknál elég ilyen eset adta magát elő.

Az út-építésnél a víz lefolyására, a víz-építészetnél az út-védelmzésre keveset ügyelnek.

Mi azt hisszük, hogy ha saját miniszteriumunk lesz, s ennek alárendelve egy hazai érdekeinket szíven viselő országos építészeti szakosztály, mely ismerte igényeinket, de szíven is viselve ügyeinket, a minden oldalról mutatkozó hiányokat kikutatván, bajainkat leginkább tudandja józan törvényjavaslatok által orvosolni.

Mai nap a városi emelvényes, kö, épület, lak- és egyéb építészetenél előforduló ezerféle hiányok kimutatására egész könyveket lehetne összeírni; de a sik földi igen hátralevő építészeti fokozatnál úgy látjuk, hogy sok esetben a legjobb akarat sem tartathatja meg a józan szabályokat, a hiányosak azonban, egyoldalulag megtartva, a legneveltségesebb eseteket idézik elő.

Maguk a szépiészeti és tűzrendőri s telekfoglalási kérdések egészen szabályellenesen hajtatnak végre, gyakran még szakértők véleménye ellen is, de leginkább a szakfőnökök hanyagsága folytán.

Nincs meghatározva, milyen legyen egy utca, a hol lehetne szélesbíteni, keskenyítetnek az utcák; a hol lehet, sőt szükséges volna a vonal szerinti behúzás, nem eszközöltetnek.

A legszegényebb nem építhet, csak emeletre, szomszédjában a módosabb földszintest épít, mert „kijárta“, a mint szokták mondani.

Az egyik nádra, a másik szalmára, harmadik fa-, negyedik cserép-zsindelyre épít.

Az egyiknek az meg volt engedve, a másik erre kötelezve volt. —

Igaz, hogy bajos a nyomasztó pénzviszonyok közepett valakire ráparancsolni a mikénti építést. De nálunk erősen kitűnik, hogy nemcsak a szabályoknak kell hiányosaknak lenni, de a lelkiismeretes kezelés is hiányzik.

Országos építészeti szakosztályt kérünk vidéki fiók-bizottmányokkal egyetemben fölállítani.

13. Befolyás a vám-díjszabályzat megállapításánál.

Habár e tekintetben a pesti iparosok bizottmányának indoklását, t. i. hogy:

Az Ausztria és a német vámegyesület között 1865. évi ápril 11-én 12 és $\frac{1}{2}$ évre kötött kereskedelmi szerződés következtében 1865. évi július 1-jén új ideiglenes általános ausztriai vámdíjszabályzat emelkedett érvényre.

Az 1865. $\frac{16}{12}$ Ausztria és Anglia között 1867. január 1-jétől számítható 10 évre kötött szerződés folytán a vám az Ausztriába való behozatalnál az angol áru értékének legfeljebb 25%-át teheti az első 3 évre, s ez 1870. január 1-jétől 20%-ra fog szállíttatni.

A vámbizottmány a dijszabályzat megállapítása tekintetéből már f. é. március elején Bécsben értekezett.

Várható, a mennyire mutatkozik, Franciaország és Ausztria között megállapítandó kereskedelmi szerződés is.

Miután Magyarország tulnyomólag gazdaszatot üz, természetes, hogy szabadelvü kereskedelmi politikát fog követni.

Másrészt az egész ország érdekében áll, részint kezdetleges, részint gyengített iparát és gazdaszatát annyira megerősíteni, hogy a bel-földi készlet nagy részét gyárosoknak eladhassa, sőt egyes árukat kiviteli cikké tevén, a magyar fogyasztó nehezen szerzett pénze külföldre idegen czikkért ne szivároгjon; miután ugyis csak minden 4—5 évi terménybeli nagyobb kivitel hozza be egy csekély részét a hazai pénznek, s így a nemzeti jólét egészben véve még inkább sülyedjen, a helyett hogy emelkednék.

Ámbár a nemrég kötött kereskedelmi szerződéseken, melyek a német vámegyesületnek és Angliának sokkal nagyobb előnyt nyujtanak behozatalukért Ausztriába, mint azok a kivitelért nyujtanak Ausztria és Magyarországnak, kevés változtatható már meg a következő 10—12 évre, mégis legfőbb érdekük most az iparosoknak kijelölni midazon árukat gyártó iparágakat, melyek fejlettségük folytán lételök ótalmára szolgálhatnak csekély véd-vám mellett. —

Mondjuk, hogy ezen indokolást helyesnek találjuk és magunkévá tesszük. De a vámdij-szabályzat megállapításánál való befolyását a hazai iparosoknak habár igen szükségesnek találjuk is; ezen föladra nézve egyes adatok nyujtásába azért sem bocsátkozunk, mivel ezen adatok megkezdése oly hosszadalmasra nyulnék, hogy jelen emlékiratunk szük körébe bele nem illeszthetnök; de még azon fölül ez a kérdés a kereskedelmet és ipart annyira kölesönösen és esetről esetre egyidejüleg érinti, miszerint az egymással való eszmecsere a kereskedelmi és ipar-testületek között ez ügyben mentöl elébb szükséges lévén s a kérdéseknek a kereskedelem és ipar külön érdekeinek megértései nélkül egyoldalü fölhozásai az egyik vagy másik kárával is járhatna. Ezért is szükséges tehát, hogy egy önnálló iparkamra létesítsék, melynek föladata leend már e kérdésben is a kereskedelmi kamrával kölesönös eszme-csere, barátságos értekezés utján a mindkét félre egyiránt életkérdési utakat fölhalálni, a módozatokat megállapítani. Addig e bonyodalmas ügy részleteibe belemenni nem tartjuk idöszertünek. Azonban a létesítendü iparkamra általi befolyásunkért mi is esedeztünk.

III. Fejezet.

Azon eszközök, melyek az iparosok részéről helyzetünk javítására alkalmazandók.

1. Alakítása oly magyar ipar-egyesületnek, mely a magyar ipar-érdekekre nézve külön központtal bírjon.

Ilyen egyesületet látunk mi a Buda-pesti országos magyar ipar-egyesületben; ilyené lehet az említett egyesület.

Azonban szükséges, hogy eme egyesülettel egy értelemben és összhangzásba hozva, a vidéken is hasonló egyesületek keletkezzenek, melyek bár önállólag, de mégis a központival szoros összeköttetésben működjenek.

Szükséges ezért, hogy a vidéki nagyobb, sőt kisebb városok is kebelükben egy mindennemű iparosokból egygyé olvadt hasonló egyesületet alkossanak a komoly barátság, a szivélyes testvériesség elvei szerint.

Szükséges, hogy az ilyen vidéki iparosok egyesületei mindannyian egy mintára, erejük arányához szűkebb vagy bővebb körben erőt fejtven ki, az ország összes iparosainak egyetemét foglalják magukban. Közhatást terjeszsenek a közérdekek mezején, és közerőt összpontosítsanak az iparos közügyekben.

Egyenként tevékenyek, együtt erősek és működésük hathatós leend. —

Minden új mozzanat egy megindulandó szaklap által azonnal köztudomásukra jutván, az idővel, a korral való haladásban folytonos lépést tartandnak a világ előhaladt országainak iparosaival.

Szükséges, hogy szaklapjok és minden egyéb cselekményeik eltérjenek az eddig folytatott elvont elméleti iránytól. Nem ugyan hogy az elméleti oldal mellőztessék, de hogy az elmélet mentül erősebb gyakorlati iránynyal párosítsassék.

Tudjuk, hogy eddig a magyar szaklapok főhibája volt, hogy tulságosan elméleti irányban, oktató, professoros modorban az egyszeri szakács módjára, örökké a főzésről beszéltek, de nem főztek s a közönység éhes maradt.

Az egyesületek beltevékenységére nézve igen üdvös a központi bizottmány indítványa: „egy iparosi könyvtár alapítása és egy példány- s rajz-gyűjtemény felállítása; népszerű iratok terjesztése az iparosok és munkások közt, részint ezek téves felfogásának eloszlatására, részint eszközül új találmányok és berendezések megismertetése; hogy új ipar-ágak létesítéséhez, melyekhez a megkívántató

anyag megvan, alkalom nyujtassék. Népszertű felolvasások a természeti erők természettani és vegytani befolyásáról, továbbá erömütan- és gépészetéről, erömütani és vegytani ipar-ismertetéséről, stb.; továbbá a munka-megosztás előnyeiről, a munkás osztály emeléséről, a tőkepenzes és munkás egyesüléséről stb. Kivitele kisebb kézmű-kiállításoknak stb. Nyisson továbbá az ipar-egyesület tagjai számára oly gyakorlati tanműhelyt, hol az újabb gépek alkalmazásuk szerint hatásba hozassanak.“

Azonban ez nem minden; szükséges ugyan is hogy:

Minden vidéki egyesület a föntirtaknak erejükhez mért aránybani felkarolása mellett naponként iparkodjék a külhoni új ipar-cikkek iránti gyűlöletes megvetés helyett az azoknak megfigyelése, tanulmányozása, tökéletesbitése utáni törekvést iparos tagjai közt nevelni, a közbecsülést, közműveltséget és közvagyonosodást előmozdítani.

Nemzeti szorgalom és takarékoság is legyen ezen egyesületeknek föladatuk s az ezekre való hathatós buzdítás.

Ezért igen helyeseljük ezen fejezetnek következő pontját:

2. Kisebb-nagyobb egyesületek alapítása az önsegélyezés különböző céljaira.

Mondtuk már hogy:

Egyesületek által kell iparkodnunk elérni mindazon üdvös célokat, melyeket egyesek el nem érhetnek.

Különösen kipénztelenedett helyzetünkben, a nagy és a külföldi tőkék ellenében szükséges sorakoznunk, mert különben a kis tőkék elenyésznek, a közönségesek meggyérülnek, megfognak, fölolvadnak.

Ezért igen helyeseljük a köponti bizottmány programmjának ezen pontjában található következő ajánlatokat, a melyekre az iparosok figyelmét fölhívja s a társulatok keletkezését szükségesnek állítja, u. m.:

A nyers anyag közös megvételére és

A gyártmányok közös eladására, (mint amilyenek részint már keletkeztek, részint pedig keletkezőben vannak);

Raktárak állítására, melyek kész árukért előlegeznek;

Társas teleptvények felállítására idegen piacon, kölcsönös segítő pénztárak stb.; Schulze-Delitzsch elve szerint előlegező egyesületek felállítása stb.

A mit is figyelembe véve, kötelességünknek ismerendünk iparos társaink közt érvényre emelni s az előirtak iránti közfigyelmet és közrészvétet felkölteni; azonban ezek teljesültéhez igen igen kívánatos, hogy jelen emlékiratunk II-ik fejezetének 11-ik pontja az országgyűlés által komoly figyelemre méltattassék. T. i. a társulási szellemnek hazánkban nagy kárára szolgáló engedélyezési huza-vonás szüntettessék meg!

3. Ipar-iskolák alapítása s az elemi iskoláknak párhuzamos osztályok általi szaporításának sürgetése.

Nem akarjuk e pontot félreérteni, de ha jól értelmezzük, az tetszik ki belőle, mintha pesti iparos társaink, illetőleg az általunk igen tisztelt központi bizottmány, e pontot is az iparosok saját teendői közé sorozván, nekünk óhajtaná föladatunkul tűzni az ipar-iskolák alapítását. Mi ezt kereken a kormánytól követeljük. Mert noha égető szükség az ipar-iskolák minélelőbbi fölállítása, de nem tartjuk a nemzet nagy tömegének eme jelentékeny részét a test egy oly tagjának, melynek épsége nem az egésztest érdekelné; nem tarthatjuk az iparosokat a haza oly mostoha gyermekeinek, akik egészen ki volnának e tekintetben közösítve. De sőt mi egészben sem vagyunk barátja az olyan tanodáknak, amelyek a magán és nyilvános, az állam és egyesek által átalakítottak között valamely kasztnak tulajdonai s így ég és föld közé jutnak.

Mi mentül előbb felállítandó ipar-iskolát kérünk a kormánytól, de ezen mulasztását az eddig fölöttünk atyáskodó egyeduralmi hatalomnak épen az ő hiányos rendszereinek káros következményei miatt, önerőnkől nincs tehetségünk pótolni.

A népiskolák és az elemi osztályoknak a párvonalos osztályok általi erősbitését a II-ik fejezet 6-ik pontjában kértük, ennek sürgetését eme pontozat értelmében szivesen teljesítjük.

Ezek volnának általános bajaink, kérelmeink és teendőink, mindezeknek bővebb kifejtését, ha a pesti iparosok központi bizottmánya jónak látandja, befolyásunkkal és támogatásunkkal keresztül vinni, nemcsak hogy ebbeli közremunkálásunkat megigérjük, de a részvételre való megkerestetésünket is kikérjük.

Hazafini üdvözlét mellett maradunk a pesti iparosok bizottmányának őszinte honfitársaik.

A szegedi iparosok alább jegyzett bizottm. tagjai.

Egy új ipartörvény-javaslat vázolata.

1. Minden közerkölcsileg feddhetlen életű, nagykorú honpolgár, vallás és születéskülönbség nélkül egyenlően iparjogosult.

2. Önálló iparjog nyeréséhez a főnebbi kellékek mellett szükséges, hogy a folyamodó kellő szakismerettel bírjon, elméleti és gyakorlati képességének próbáját a 22—27-ik pontban előadott módon letegye.

3. Minden önállóvá levő iparosnak szükséges, hogy magát az iparágak szerint alakult testületbe bekebeleztesse, osztozzék a testület közterheiben, élvezze minden előnyeit, s a mindenkor díszes mester nevet fölvegye.

4. Közjogosultsági szempontból az iparágak: engedélyezetttekre és szabadokra oszlanak.

Engedélyezett iparágak azok, melyek közrendőri szempontból külön hatósági engedélyt szükséglenek; ilyenek p. o. bélhúrgyártás, csontégetés, gyufagyártás, szénégetés sat. közegészségi s tűzrendőri szempontból felügyelet alá esendő iparüzletek.

Az ezen osztályzatba nem eshetők egészen szabadok, s csakis a testületi bekebelezéstől függ önálló gyakorlatuk megkezdése.

5. Az előzőtt pontozatokból világosan kitűnik, hogy az iparjog önálló gyakorlásához tanulás és tudomány lévén szükséges, e szerint az iparjog sem eladható, sem pedig másra át nem ruházható, egyedül az özvegyeknek engedhető, hogy szakértő egyén vezetése mellett férjök ipar-jogát élvezhessék.

6. E szerint az ipart, mint tudományt, minden iparossá lenni akarónak rendszeresen tanulnia kell.

7. Az iparos tanulók, mielőtt az erre jogosult mesternél fölvetetnek, szükséges, hogy legalább 2 elemi és 2 polgári osztályt végeztek legyen.

8. Ez okból a tanuló beszegődtetése a testület színe előtt történik, itt a tanuló elméleti képzettségei megvizsgálatnak s a netán mutatkozó hiányok a mesternek figyelmébe ajánlatnak.

9. A mester a tanulóknak minden a mester hanyagságából eredhető anyagi és szellemi rövidségeiért lehető kárptólással tartozik.

10. A tanuló a mesternek egészen apailag gondjaira bízván, fiui engedelmességgel és tisztelettel tartozik magát iránta viselni; a mester szigorubb intéseit, sőt fenyítéseit is tűrni.

11. A mester a tanulót leginkább csak az ipar körül foglalkoztathatja, erejét felülmuló munkára nem alkalmazhatja. Fenyítés esetében a tulszigorú bánásmód, testi sérelmek nemcsak nem állnak a mester szabadságában, de ezért a mester a testület és a törvény előtt felelősségre vonható. Szintén kötelessége a mesternek a tanuló iránt a háziak és a segédek netán előforduló rosz bánásmódját megakadályozni.

12. A szabályszerűleg beszegődött tanulóért mestere fizet a testületi pénztárba 1 frt beiratási díjat.

13. A tanulási idő tartama 2 évnél rövidebb, 5 évnél hosszabb nem lehet.

14. A tanulási idő alatt nemcsak az ipar körüli gyakorlati kiképezésre, de az írás-, számtan- és rajz-oktatásban való előmenetelre a mesternek fő gondjának kell lenni. Ezért a vasárnapi tanodának a tanuló általi szorgalmas látogatására szintén a mesternek kell felügyelni.

15. A tanulási idejét rendszeren betöltő tanuló, minden régi formaságokat kerülve, egyedül alábbi kellékek kimutatása mellett, a testületnél egyszerűen a segédek sorába igtattatik: beigtatási díjúl a testületi pénztárba a mester által 2 frt fizetendő.

16. Hogy a tanuló tanulási éveit rendszeren betölté, erről nem elég egyszerű bizonyítványokat hoznia, de szükséges, hogy a gyakorlati és elméleti tudományokban tett előhaladásából próbát tegyen.

17. A tanulás-próbatételek állnak: írás, fogalmazás, számtan és amely iparágnál szükséges, rajz, mértan és erőműtani, sőt vegytani ismeretek legalább is elégséges kimutatásából, valamint az ipar fogásainak középfokú birásából: erre nézve egy próba - darabot, saját választása szerint, a tanuló tartozik sajátkezüleg készíteni.

18. A segédde így felavatott tanuló semminemű hűségi szolgálattételre vagy pótidőre nem kötelezhető. Egyedül talán tanító-mesterének szándékosan okozott s bebizonyítható kárai megtérítésére kötelezhető.

19. A segédkezési időtartam nem az évek számától, de a segéd előmenetelétől és szakképzettségétől, valamint nagykoruságától függ.

20. A segéd, tapasztalásának gyarapítására, tartozik a nevezetesebb gyárakat, műhelyeket és városokat meglátogatni. Szakképzettségének emelésére idegen vagy hazai nevezetesebb gyárak- vagy műhelyekben foglalkozni.

21. Erkölcsi és elméleti tekintetből tartozik a segéd a helyben létező iparos segéd-egyletnek tagja lenni, s az itt nyerhető társadalmi közművelődési, írás-, szám- és rajztudományokban előmenetelt tanusítani; az ily egyesületek ipar-kiállításaiiban részt venni, tudományos versenyekre pályázni.

22. A kellő elméleti és gyakorlati tudományok birtokában lévő segéd a mesterek sorába lép a következő próbatételek mellett.

23. A mesteri próbatétel lehet egészen elméleti, p. o. az építészetnél, vagy nagy részben gyakorlati, mint p. o. a csizmadiáknál. Azonban oly iparágaknál, hol úgy az elméleti mint a gyakorlati teljes képzettség megkívántatik, a próbatétel egyoldalú nem lehet.

24. Az elméleti próbatétel áll: a rajz, írás, fogalmazás és számtani tudományok alapos ismeretének bebizonyításából. Magasb fokozatu képzettséget igénylő iparágaknál vegy-, erőmű- s mértani ismeretekből. A legegyszerűbb iparágánál is szükséges az írás, fogalmazás és számtani ismeretek alapos kimutatása.

25. A gyakorlati próbatétel egy a próbát tevő által választandó próba-darabból áll, melynek olyannak kell lenni, hogy ügyességét s szakismeretét kitüntesse; ezért a próba-darab elkészítése és bírálat végetti bemutatása azon testületnél történik, melynél a próbát-tevő magát bekebelezettni óhajtja.

26. Senki költséges, tulmesterkelt s nehezen eladható próba-darabra nem szorítható. Ezért, ha a testület a próbával meg nem elégednék, joga van a segédet új próbára vagy további tanulásra utalni; viszont, ha a próbát-tevő a testület eljárásába bele nem nyugodnék, joga van az illető kerületi ipar-kamaránál felülvizsgálatot kérni. Ezen jogséremlnek elkerülése tekintetéből a próbatét bármely kerületi nagyobb iparkamaránál is létesíthető, hol is a próbát-tevő bizonyítványt nyervén, ennek előmutatása mellett bárhol a hazában megtelepedni akar, az ottani iparos testület őt a 29-ik pont föltételeinek teljesítése mellett bekebelezni tartozik.

27. Ha az iparkamrai felülvizsgálatból kiténnék, hogy a próbát-tevő ellen a testület tulszigorú volt, a próbát-tevő részére a testület minden eredhető kártérítéssel tartozik.

28. A próbát kiállott segéd a mesterek sorába azonnal, minden halogatás nélkül felvétetik, s részére a mesteri oklevél kiadatik.

29. Az új mester tartozik magát azonnal a testületbe bekebelezettni, bekebelezési díjúl 10 frtot fizetvén; azontul évenként 2 frtot.

30. Ugy az iparos segédek, mint a mesterek bizonyos helyi vagy kerületi egyesület, illetőleg testülethez tartoznak,

31. Az iparossegédek egyesülete csak általános lehet; a mesterek testülete különös vagy általános.

32. Az iparos-segédek egyesülete, minden vallás és felekezeti színezet nélkül, egyedül a közerkölcsiség, közszorgalom, közművelődés és közképződés elvein és céljain alapul.

33. Ezen egyesület feladatához tartozik a megbetegedett segédek orvოსoltatni, az utazóknak szállást adni, kevésbé képzeteket oktatni. Írás-, fogalmazás-, számolás-, rajz- és fiók-iparversenyeket rendezni.

34. A főebbiekre nézve minden segéd fizet 25 kr. beiratási és 10 kr. havidíjat az egyleti pénztárba. Ugyan ide folynak az egyesület fenytési pénzei is.

35. A mesterek testületének legelső feladata a folytonos tökéletesedés és haladás.

36. Részletesen, a mesterek testülete köteles mindenkor szem előtt tartani a tagok erkölcsi és anyagi előmenetelét, erre nézve szükséges:

a) A külhoni hasznos iparterményeket meghonosítani, azokat gyorsan és alaposan utánozni, tökéletesíteni, újak föltalálására ösztönt és módot nyújtani.

b) Az iparkamrához erkölcsi és anyagi segélyvel járulni.

c) Szükséges tagjaikat az iparkiallításokra tettelegesen buzdítani, s ez által a hazai ipart erősíteni.

d) A rendet és egymás becsülését, a hazafiui s polgári erényeket ápolni, ez által az iparos pálya érdemeit emelni.

e) A hazai többi iparos testületekkel a testvéries összeköttetést föntartani s ezáltal a nemzet iparos részének minden tekintetben sulyt kölcsönözni.

37. Minden iparos egyesületet és testületet elnök, alelnök, jegyző, pénztárnok és ellenőr, nagyobb testületeket egy bizottmánynyal egyetemben vezetik.

38. Az elöljárók évenként szavazattöbbséggel választatnak.

39. Az elöljáróságra sem vagyon, sem kor nem adnak előjogot, s egyedül a józan, feddhetlen életmód, a megkivántató polgárerények és a szellemi képesség az irányadók.

40. A testületek hatásköre kiterjed egy város, egy vidék, vagy az egész országra nézve.

41. Országos testületek az egész ország iparosainak egyetemleges befolyása folytán alakíthatók.

42. A tisztán helyi egyesületek és testületek nem tőrnek meg körükben egy azonos együletet vagy testületet.

43. Igy minden helybeli iparos tartozik a meglevő testületbe, a segéd az egyesületbe magát bekebeleztetni s annak szabályait megtartani.

44. A testületek vidéki tagjai, ha külön saját testületet akarnak alkotni, amidőn egy vidéki központiból kiváltak, nem követelhetik, hogy anyagi osztalékban részesüljenek, de új egyesületek erkölcsi támogatását mind a szomszédos, mind pedig a központi testületektől követelhetik.

45. A mesterek testületének, kisebb fegyelmi kihágásoknál, saját pénztára javára joga van 1-től 5 frtig büntetni.

46. A segédek egyesületének hasonló esetekben joga van 50 krtól 2 frtig való büntetést szabni tagjaira.

47. Minden egyesületnek és testületnek kötelessége a tagok nyegleségét és csalfaságát megakadályozni.

48. A testületnek jogában áll minden, terheit viselni nem akaró, önállólag működő, testületen kívül álló kontárt üzletétől eltíltani, működését fölfüggeszteni és őt az illő kötelezettségek szabatos betöltése mellett a testületbe való beállásra szorítani.

49. A segédek egyesületének szintén joga van minden az egylet kerületében foglalkozó segédet a kórházi és utas-fogadási költségek fejében fizetendő egyleti díjakra kötelezni s azonfölül az illetőket a folytonos haladásra sarkalni.

50. Minden mellékes esetek, tárgyak és dolgokra nézve a testületek és egyesületeknek szabad köz hagyatván, kötelességükké tétetik szabályaikat a fenálló országos törvények korlátai között, hogy az az egész országban a helyi körülmények figyelembevétele mellett lehető egyforma lévén, a leghathatósabb lendületet adhassák a hazai iparnak.

Ezen emlékirat a mai napon tartott bizottmányi gyűlésben felolvasatván, egész terjedelmében elfogadtatott.

Kelt Szegeden, 1866-ik évi április 28-án.

<i>Jegyzette :</i>	Osztrócszky József , bizottm. elnök.
Bakay Nándor ,	Burger Zsigmond , bizottm. alelnök.
<i>bizottm. jegyző.</i>	Mozgay Károly , pénztárnok.

Babarczy Mihály, Bózsics János, Felmayer János, Földy Ferenc, Heszlényi József, Horváth István, Kásy Károly, Kiefer Godofréd, Kovács István, Könyvhelyi József, Lábdy István, Lemle Miklós, Magyar József, Molnár János, Nigrényi Pál, Oehring András, Ottovay József, Pálfy Sándor, Pozsgay Mihály, Reiner Ferenc, Szabó Antal ifj., Szabó Mihály, Sziráky József, Ujhegyi József, Varga József, Vigh József, Wiedermann József, Zászlósy János, bizottmányi tagok.

D^e BALLAGI GEZA

